

१०५

MAHARASHTRA ACT No. XXIII OF 1973

THE MAHARASHTRA SLUM IMPROVEMENT BOARD ACT, 1973

महाराष्ट्र विधान मंडळाच्या पुढील अधिनियमास राष्ट्रपती यांची संमती दिनांक २० एप्रिल १९७३ रोजी मिळाली असल्यामुळे तो, याद्वारे, सर्व लोकांच्या माहितीसाठी प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

जी. पी. दसाळ,

सचिव, महाराष्ट्र शासन,
विधी व न्याय विभाग.

MAHARASHTRA ACT No. XXIII OF 1973

AN ACT TO PROVIDE FOR THE ESTABLISHMENT OF A SEPARATE BOARD TO CARRY OUT WORKS OF IMPROVEMENT IN THE SLUM AREAS OF THE STATE.

(राष्ट्रपती यांची संमती मिळाल्यानंतर महाराष्ट्र शासन राजपत्रात दिनांक २५ एप्रिल १९७३ रोजी प्रथम (इंग्रजीत) प्रसिद्ध केलेला).

सन १९७३ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३

राज्याच्या गलिच्छ वस्ती क्षेत्रात सुधार कामे पार पाडण्यासाठी एक स्वतंत्र मंडळ स्थापन करण्याची तरतूद करण्याबाबत विधेयक.

ज्याअर्थी, राज्याच्या निरनिराळ्या क्षेत्रांमध्ये गलिच्छ वस्त्या निर्माण झाल्या आहेत आणि त्या तशाच अस्तित्वात आहेत;

आणि ज्याअर्थी, गलिच्छ वस्त्या काढून टाकणे, आणि गलिच्छ वस्त्यातील रहिवाशांना गृहनिर्माण मंडळाच्या वसाहती आणि तशाच प्रकारच्या इतर वसाहतींमध्ये पुन्हा घरे देणे आणि त्यांची पुनः स्थापना करणे यासाठी स्थानिक प्राधिकरणे, गृहनिर्माण मंडळे, सुधार न्यास व इतर मंडळे यांनी सतत प्रयत्न करूनही या परिस्थितीजवळी गरजांचा मुकाबला करणे शक्य झालेले नाही;

आणि ज्याअर्थी, विद्यमान गलिच्छ वस्त्या या, गलिच्छ वस्तीत राहणाऱ्यांच्या व तसेच आजू-बाजूच्या क्षेत्रातील आरोग्यास, सुरक्षिततेस आणि सुखसोयीस धोकादायक ठरत आहेत आणि सर्वसाधारणपणे जनतेला उपद्रवकारक बनत आहेत ;

आणि ज्याअर्थी, अशा गलिच्छ वस्त्या काढून टाकण्यात येईपर्यंत आणि त्यातील व्यक्तींची पुनःस्थापना करून योग्य इमारतीमध्ये त्यांना घरे देण्यात येईतोपर्यंत, गलिच्छ वस्त्यातील राहणाऱ्यांसाठी पाणी, स्वच्छता विषयक व्यवस्था, वीज इत्यादींसारख्या मूलभूत गोष्टींची तरतूद करणे आवश्यक आहे ; आणि या सुखसोयी अधिक परिणामकारकरीतीने आणि अतिशय शीघ्रतेने पुरविण्याच्या प्रयोजनार्थ, गलिच्छ वस्ती सुधार मंडळ स्थापन करणे आणि उपरोक्त प्रयोजनांशी संबंधित असलेल्या बाबींची तरतूद करणे, आता काल प्राप्त आहे ; त्याअर्थी, आता, भारतीय गणराज्याच्या चौविसाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

प्रकरण एक

प्रारंभिक

- संक्षिप्त नाव व्याप्ती व प्रारंभ.
१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र गलिच्छ वस्ती सुधार मंडळ अधिनियम, १९७३, असे म्हणता येईल.
- (२) तो संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यास लागू असेल.
- (३) हा अधिनियम अनुसूची एकमध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या क्षेत्रात ताबडतोब अंमलात येईल. राज्य शासनास शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियुक्त करता येईल अशा नंतरच्या तारखेस इतर कोणत्याही क्षेत्रात हा अधिनियम राज्य शासनास अंमलात आणता येईल व निरनिराळ्या क्षेत्रांसाठी वेगवेगळ्या तारखा नियुक्त करता येतील.

व्याख्या. २. संदर्भावरून दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर, या अधिनियमात,—

- (१) "मंडळ" म्हणजे, कलम ३ अन्वये स्थापन केलेले मंडळ ;
- (२) "इमारत" या संज्ञेत, घर, उपगृह, तबेला, छपरी, झोपडी आणि इतर बांधणी किंवा बांधकाम, मग ते दगडाचे, विटांचे, लाकडाचे, मातीचे, धातूचे किंवा इतर कोणत्याही सामग्रीने असो, तसेच ते माणसांना राहण्यासाठी वापरण्यात येत असो किंवा अन्य रीतीने त्याचा वापर करण्यात येत असो, यांचा समावेश होईल. तसेच, त्यामध्ये व्हरांडा, पक्का बसविलेला चबूतरा, जोते, दाराच्या पायऱ्या, इलेक्ट्रिक मीटर (विद्युत्मापक) कुंपणाच्या भिती आणि कुंपण व तशाच बाबी यांसह भिती) यांचाही समावेश असेल ; परंतु इमारतीमध्ये समाविष्ट असलेले सयंत्र किंवा यंत्रसामग्री यांचा समावेश होणार नाही ;
- (३) "अध्यक्ष" म्हणजे मंडळाचा अध्यक्ष ;
- (४) "मुख्य कार्यकारी अधिकारी" म्हणजे, मंडळाचा मुख्य कार्यकारी अधिकारी ;
- (५) "गृहनिर्माण मंडळ" म्हणजे, आपापल्या अधिकारितेमध्ये, मुंबई गृहनिर्माण मंडळ अधिनियम, १९४८, अन्वये रचना केलेले महाराष्ट्र गृहनिर्माण मंडळ किंवा यथास्थिती, मध्यप्रदेश गृहनिर्माण मंडळ अधिनियम, १९५० अन्वये रचना केलेले विदर्भ गृहनिर्माण मंडळ ;
- (६) "जमीन" या संज्ञेत इमारत व जमिनीपासून मिळणारे फायदे आणि अंबूद्ध किंवा कोणत्याही भूबद्ध वस्तूशी कायम जोडण्यात आलेल्या वस्तू यांचा समावेश होईल ;
- (७) "सदस्य" म्हणजे, मंडळाचा सदस्य व त्यात अध्यक्षशाचा समावेश होईल ;
- (८) "महानगरपालिका" म्हणजे, आपापल्या अधिकारितेमध्ये, बृहन्मुंबई महानगरपालिका, नागपूर शहर महानगरपालिका, किंवा मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९, अन्वये रचना

केलेली पुणे शहर किंवा सोलापूर शहर महानगरपालिका किंवा यथास्थिती, इतर कोणत्याही शहराची महानगरपालिका ;

(९) "नगरपालिका" म्हणजे, महाराष्ट्र नगरपालिका अधिनियम, १९६५, याअन्वये रचना केलेली नगरपालिका ;

(१०) "नागपूर सुधार न्यास" म्हणजे नागपूर सुधार न्यास अधिनियम, १९३६ अन्वये रचना केलेला नागपूर सुधार न्यास ;

(११) "बिनसरकारी सदस्य" म्हणजे पदसिद्ध सदस्य नसणारा सदस्य ;

(१२) "भोगवटदार" या संज्ञेत,—

(अ) ज्या जमिनीबाबत भाडे दिले जाते असेल किंवा देय असेल अशा जमिनीचे किंवा इमारतीचे भाडे किंवा भाड्याचा कोणताही भाग त्या त्या वेळी मालकास देत असलेली किंवा देण्यास पात्र असलेली कोणतीही व्यक्ती ;

(ब) जमिनीचा किंवा इमारतीचा भोगवटा असणारा किंवा अन्यथा तिचा वापर करणारा मालक ;

(क) कोणत्याही जमिनीचा किंवा इमारतीचा भाडे माफ भाडेकरी ;

(ड) कोणत्याही जमिनीचा किंवा इमारतीचा भोगवटा करणारा अनुज्ञप्तिधारक ; व

(इ) कोणत्याही जमिनीच्या किंवा इमारतीच्या वापरासाठी व भोगवट्यासाठी, मालकास नुकसानभरपाई देण्यास पात्र असणारी कोणतीही व्यक्ती ; यांचा समावेश होईल.

(१३) कोणत्याही इमारतीच्या किंवा जमिनीच्या संदर्भात, "मालक" ही संज्ञा वापरण्यात आली असेल तेव्हा, "मालक" या संज्ञेचा अर्थ, उक्त इमारत किंवा जमीन भाड्याने दिली असता त्या इमारतीचे किंवा जमिनीचे भाडे जिला मिळत असेल किंवा मिळण्याचा हक्क असेल अशी व्यक्ती ; आणि या संज्ञेत,—

(अ) मालकासाठी जो असे भाडे घेत असेल असा अभिकर्ता किंवा विश्वस्त ;

(ब) धार्मिक किंवा धर्मदाय प्रयोजनांसाठी असलेल्या कोणत्याही इमारतीचे किंवा जमिनीचे भाडे ज्याला मिळत असेल किंवा उक्त इमारत किंवा जमीन ज्याच्याकडे सोपविण्यात आली असेल किंवा तिच्याबद्दल जो जबाबदार असेल असा अभिकर्ता किंवा विश्वस्त ;

(क) उक्त इमारतीचा किंवा जमिनीचा प्रभार घेण्यासाठी किंवा उक्त इमारतीच्या किंवा जमिनीच्या मालकाच्या अधिकाराचा वापर करण्यासाठी सक्षम अधिकारिता असलेल्या कोणत्याही न्यायालयाने नेमलेला न्यायालयधारक, पृथक्कर्ता (सेक्वेस्ट्रेटर) किंवा व्यवस्थापक ;

(ड) कब्जे गहाणदार.

यांचा समावेश होईल ;

(१४) "पंचायत" म्हणजे, कलम ४८ अन्वये कोणत्याही गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रासाठी स्थापन केलेली पंचायत ;

(१५) "विहित" म्हणजे, विनियमान्वये विहित केलेले ;

(१६) "विनियम" म्हणजे, कलम १०० अन्वये मंडळाने केलेले विनियम ;

(१७) "नियम" म्हणजे, कलम ९९ अन्वये राज्य शासनाने केलेले नियम ;

(१८) "सरपंच" व "उपसरपंच" म्हणजे, पंचायतीचा सरपंच व उपसरपंच ;

(१९) "गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्र" म्हणजे, कलम २६, पॉट-कलम (१), अन्वये मंडळाने त्याप्रमाणे घोषित केलेले कोणतेही क्षेत्र ;

(२०) "न्यायाधिकरण" म्हणजे, महाराष्ट्र गलिच्छ वस्ती (सुधारणा, निर्मूलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१, अन्वये रचना केलेले व या अधिनियमान्वये न्यायाधिकरणाची कामे पार पाडणारे न्यायाधिकरण ;

(२१) "वर्ष" म्हणजे एप्रिलच्या पहिल्या दिवशी सुरू होणारे वर्ष.

भाग आठ
व आजू-
ज आणि
ची पुनः-
शांसाठी
आवश्यक
विषयांच्या
धेत अस-
राज्याच्या
१९७३,
त येईल.
व्या तार-
रनिराळ्या
णी किंवा
सामग्रीचे
वापर कर-
रा, जाते,
गाच बाबी
यंत्रसामग्री
डळ अधि-
प्रदेश गृह-
का कोण-
का, नाग-
न्वये रचना

प्रकरण दोन

मंडळाची स्थापना, कामकाज व रचना

मंडळाची स्थापना. ३. राज्य शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनासाठी, "महाराष्ट्र गलिच्छ वस्ती सुधार मंडळ" या नावाचे मंडळ स्थापन करील.

मंडळाची रचना.

४. (१) मंडळ, अध्यक्ष व खालील इतर सदस्य यांचे मिळून होईल :—

- (अ) राज्य शासनाने नियुक्त केलेला अध्यक्ष ;
- (ब) महाराष्ट्र गृहनिर्माण मंडळाचे गृहनिर्माण आयुक्त, पदसिद्ध ;
- (क) विदर्भ गृहनिर्माण मंडळाचे गृहनिर्माण आयुक्त, पदसिद्ध ;
- (ड) बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या नगरपालिका आयुक्तांनी नामनिर्दिष्ट केलेला, शहर अभियंत्याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसणारा, बृहन्मुंबई महानगरपालिकेचा अधिकारी, पदसिद्ध ;
- (इ) पुणे महानगरपालिकेच्या नगरपालिका आयुक्तांनी नामनिर्दिष्ट केलेला, शहर अभियंत्याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसणारा, पुणे महानगरपालिकेचा अधिकारी, पदसिद्ध ;
- (फ) सोलापूर शहर महानगरपालिकेच्या नगरपालिका आयुक्तांनी नामनिर्दिष्ट केलेला, शहर अभियंत्याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसणारा, सोलापूर शहर महानगरपालिकेचा अधिकारी, पदसिद्ध ;
- (ग) नागपूर शहर महानगरपालिकेच्या नगरपालिका आयुक्तांनी नामनिर्दिष्ट केलेला, शहर अभियंत्याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसणारा, नागपूर शहर महानगरपालिकेचा अधिकारी, पदसिद्ध ;
- (ह) औरंगाबाद नगरपालिकेने नामनिर्दिष्ट केलेला, नगरपालिका अभियंत्याच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसणारा, औरंगाबाद नगरपालिकेचा अधिकारी, पदसिद्ध ;
- (आय) राज्य शासनाने नियुक्त केलेला, शासनाच्या वित्त विभागातील उप-सचिव, पदसिद्ध ;
- (जे) राज्य शासनाने नियुक्त केलेला, शासनाच्या महसूल व वन विभागातील उप-सचिव, पदसिद्ध ;
- (के) राज्य शासनाने नियुक्त केलेले आठ बिन सरकारी सदस्य ;
- (एल) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, पदसिद्ध, तो मंडळाचा सचिवही असेल ;

(२) पोट-कलम (१) अन्वये नियुक्त केलेल्या बिनसरकारी सदस्यांची नावे शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध करण्यात येतील.

बिनसरकारी पदावधी व सेवेच्या शर्ती

५. (१) प्रत्येक बिन सरकारी सदस्य, त्याच्या नियुक्तीच्या तारखेपासून, तीन वर्षांच्या मुदतीपर्यंत सदस्यांचा पद धारण करील ;

परंतु, राज्य शासनास, उक्त मुदत, एक वर्षाहून अधिक नसेल इतक्या मुदतीपर्यंत, वाढविता येईल. आणखी असे की, एखाद्या व्यक्तीच्या नियुक्तीची मुदत संपल्यानंतर, ती अन्वये ठरविण्यात आली नसेल किंवा पदावरून दूर करण्यात आली नसेल तर, ती पुनर्नियुक्तीसाठी पात्र असेल.

(२) प्रत्येक बिनसरकारी सदस्याला, मंडळाच्या बैठकीला उपस्थित राहण्यासाठी किंवा असा सदस्य म्हणून इतर कोणतीही कामे पार पाडताना आलेला व्यक्तित्व खर्च भागविण्यासाठी, राज्य शासनाकडून वेळोवेळी निश्चित करण्यात येईल त्याप्रमाणे, भत्ते मिळतील.

(३) बिन सरकारी सदस्यांचे भत्ते, मंडळाच्या निधीतून देण्यात येतील.

६. कोणत्याही बिनसरकारी सदस्याला, कोणत्याही वेळी राज्य शासनाला उद्देशून लेखी स्वरूपात बिनसरकारी आपल्या सहिनशी, आपल्या पदाचा राजीनामा देता येईल, आणि तो स्वीकारण्यात आल्यावर त्या सदस्यांचा सदस्याचे पद रिकामे होईल. राजीनामा.

७. जर कोणताही सदस्य, दौर्बल्यामुळे किंवा अन्यथा, आपली कर्तव्ये पार पाडण्यास तात्पुरता सदस्यांची असमर्थ झाला असेल किंवा रजेमुळे किंवा त्याचे पद रिकामे होणार नाही अशा रीतीने अन्यथा अनुपस्थित तात्पुरती राहिल. तर त्याचे काम करण्यासाठी या अधिनियमाखालील किंवा त्या अन्वये करण्यात आलेले कोणतेही अनुपस्थिती नियम किंवा विनियम याखालील त्याची कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी, राज्य शासनाला दुसऱ्या व्यक्तीची स्थानापन्न नेमणूक करता येईल.

८. (१) जर एखादी व्यक्ती,—

- (अ) राज्य शासनाधीन कोणतेही पद किंवा लाभपद धारण करित असेल;
 (ब) विकल मनाची असेल, आणि सक्षम न्यायालयाने तिला तसे घोषित केले असेल;
 (क) अमुक्त नादार असेल;

(ड) मंडळाच्या कामकाजासंबंधी, राज्य शासनाशी किंवा राज्य शासनाद्वारे किंवा राज्य शासनाच्या वतीने करण्यात आलेल्या कोणत्याही करारात किंवा सेवायोजनात तिचा स्वतःचा किंवा कोणत्याही भागीदारामार्फत, प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष, कोणताही हिस्सा किंवा हितसंबंध असेल;

(इ) मंडळाच्या कामकाजासंबंधी, राज्य शासनाशी किंवा राज्य शासनाद्वारे किंवा राज्य शासनाच्या वतीने, करण्यात आलेल्या कोणत्याही करारात किंवा सेवायोजनात जिचा कोणताही हिस्सा किंवा हितसंबंध असेल अशा, कोणत्याही कायद्याने संस्थापित केलेल्या कंपनीची संचालक किंवा सचिव, व्यवस्थापक किंवा इतर वेतनी अधिकारी असेल; किंवा

(फ) नैतिक अधोगतीचा समावेश होईल अशा कोणत्याही अपराधाबद्दल दोषी ठरविण्यात आली असेल किंवा दोषी ठरली असेल;

तर ती, बिनसरकारी सदस्य म्हणून, नियुक्ती केली जाण्यास किंवा तशी चालू राहण्यास अनर्ह ठरेल.

(२) तथापि, मंडळाच्या कामकाजासंबंधीची कोणतीही जाहिरात ज्यात समाविष्ट केलेली असेल अशा कोणत्याही वर्तमानपत्रात, एखाद्या व्यक्तीचा किंवा ती, कायद्याने संस्थापित केलेल्या ज्या कंपनीची संचालक, सचिव, व्यवस्थापक किंवा इतर वेतनी अधिकारी असेल त्या कंपनीचा, हिस्सा किंवा हितसंबंध आहे याबद्दल कारणवरून, पोट-कलम (१) च्या खंड (ड) किंवा (इ) अन्वये उक्त व्यक्ती अनर्ह ठरणार नाही किंवा उक्त खंडाच्या अर्थानुसार कोणत्याही करारात किंवा सेवायोजनात तिचा कोणताही हिस्सा किंवा हितसंबंध असल्याचे मानण्यात येणार नाही.

(३) एखादी व्यक्ती, कायद्याने संस्थापित केलेल्या कोणत्याही कंपनीची भागधारक आहे याच केवळ कारणवरून, ती, पोट-कलम (१), खंड (ड) किंवा (इ) अन्वये अनर्ह ठरणार नाही किंवा उक्त खंडाच्या अर्थानुसार, कोणत्याही करारात किंवा सेवायोजनात कोणताही हिस्सा किंवा हितसंबंध असलेल्या कंपनीत तिचा कोणताही हिस्सा किंवा हितसंबंध असल्याचे मानण्यात येणार नाही:

परंतु अशी व्यक्ती तिने धारण केलेल्या हिश्याचे स्वरूप व मर्यादा राज्य शासनाकडे उघड करील.

९. कोणताही सदस्य, आपली कर्तव्ये वजावताना गैरवर्तणुकीबद्दल दोषी आहे किंवा सदस्य सदस्यांना म्हणून आपली कर्तव्ये पार पाडण्यास अक्षम आहे किंवा असमर्थ झाला आहे, किंवा इतर कोणत्याही पदावरून उचित आणि पुरेशा कारणासाठी त्यास पदावरून दूर करण्यात आले पाहिजे असे राज्य शासनाचे दूर करणे.

बिनसरकारी
सदस्यांच्या
अनर्हता.

र अभि-
सिद्ध ;
त्याच्या
ग, शहर
वसिद्ध ;
ग, शहर
वसिद्ध ;
ग कमी
सिद्ध ;
वसिद्ध ;

जपत्रात
स्तीपर्यंत
ईल.
आली

ग सदस्य
नाकडून

मत होईल तर, राज्य शासनास, त्या सदस्यास, पदावरून दूर करण्याविरुद्ध असलेली कारणे दर्शविण्याची संधी दिल्यानंतर, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे पदावरून दूर करता येईल.

सदस्यत्वाची पदरिक्तता. १०. एखादा बिनसरकारी सदस्य,—

(अ) कलम ८ मध्ये उल्लेखिलेल्या अनर्हतांपैकी कोणत्याही अनर्हतेच्या अधीन होईल; किंवा

(ब) लागोपाठ दोन महिन्यांच्या मुदतीसाठी, मंडळाच्या सर्व सभाना, मंडळाच्या परवानगी-विना अनुपस्थित राहील, तर

तो, सदस्य असण्याचे बंद होईल.

रिकाम्या ११. (१) कोणत्याही सदस्याचे पद रिकामे झाल्याचे प्रसंगी, राज्य शासनास रिकामी जागा झालेल्या भरता येईल आणि नियुक्त केलेली अशी व्यक्ती, जिच्या जागी तिला नियुक्त करण्यात आले असेल जागा भरणे. त्या व्यक्तीने जितक्या मुदतीपर्यंत पद धारण केले असते तेवढ्याच मुदतीपर्यंत पद धारण करील.

(२) सदस्याचे रिकामे पद, व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर, भरण्यात येईल :

परंतु, असे कोणतेही पद रिकामे असताना, चालू असलेल्या सदस्यांना, जणू कोणतेही पद रिकामे झाले नसल्याप्रमाणे, काम करता येईल.

समित्यांची १२. मंडळास, त्याच्या मते समितीकडून जी प्रयोजने चांगल्या रितीने विनियमित होतील व नियुक्ती: चालविली जाऊ शकतील अशा प्रयोजनांसाठी, आपल्या सदस्यांमधून, त्यास योग्य वाटतील अशा (कार्यकारी समिती किंवा तंत्र समिती धरून) समित्या नियुक्त करता येतील व त्या, मंडळास योग्य वाटतील इतक्या सदस्यांच्या मिळून होतील व त्या मंडळास योग्य वाटतील अशा मुदतीपर्यंत राहतील आणि मंडळास लादणे योग्य वाटतील अशा निर्बंधांसह, किंवा शर्तींसह, आपल्या शक्तीपैकी किंवा कामांपैकी कोणत्याही शक्ती किंवा कामे अशा कोणत्याही समितीकडे त्यास सौंपविता येतील अशा समित्यांच्या कामकाजाचे नियमन, याबाबतीत करण्यात येतील अशा विनियमानुसार करण्यात येईल.

मंडळाच्या १३. (१) अध्यक्ष ठरविले अशा वेळी आणि ठिकाणी, मंडळाच्या सभा महिन्यातून निदान सभा. एकदा भरविण्यात येतील.

(२) अध्यक्ष किंवा त्याच्या अनुपस्थितीत, उपस्थित सदस्यांनी आपल्यामधून निवडलेला इतर कोणताही सदस्य मंडळाच्या सभेत अध्यक्ष म्हणून काम पाहिले.

(३) मंडळाच्या सभेतील सर्व प्रश्नांचा निर्णय, उपस्थित असलेल्या व मतदान करणाऱ्या सदस्यांच्या बहुमताने करण्यात येईल, आणि समसमान मते पडतील त्याबाबतीत, अध्यक्ष म्हणून काम करणाऱ्या व्यक्तीस दुसरे किंवा निर्णायक मत असेल व ती त्याचा वापर करील.

(४) मंडळाची बैठक होण्यासाठी आवश्यक असलेली गणपूर्ती, मंडळाच्या सदस्यांच्या एकूण संख्येच्या एक-तृतीयांश सदस्यांनी मिळून होईल.

(५) मंडळाच्या सभाना उपस्थित असणाऱ्या सदस्यांची नावे आणि या अधिनियमाच्या उप-बंधान्वये मंडळाच्या सभेला उपस्थित असणाऱ्या इतरांची नावे आणि प्रत्येक सभेचे कामकाज, त्या प्रयोजनांसाठी ठेवण्यात येणाऱ्या एका कार्यवृत्त पुस्तकात नमूद करण्यात येईल. पुढील सभेत अशा सभेचे कार्यवृत्त पक्के करण्यात आल्यानंतर, त्यावर स्वाक्षरी करण्यात येईल आणि ती, कोणत्याही सदस्याला, तपासणीसाठी कार्यालयीन वेळात खुले असेल.

(६) पूर्वाक्तप्रमाणे अधीन राहून, मंडळ आपले कामकाज पार पाडण्याच्या बाबतीत त्यास योग्य व इष्ट वाटेल त्या, कार्यपद्धतीच्या नियमांचे पालन करील.

१४. मंडळाचे किंवा समित्यापैकी कोणत्याही समितीचे कोणतेही कृत्य किंवा कामकाज हे, कामकाज जर अन्यथा ते या अधिनियमाच्या उपबंधानुसार असेल तर, उक्त मंडळात किंवा समितीत कोण- योग्य व वैध तेही पद रिक्ताने आहे किंवा अध्यक्ष किंवा सदस्य म्हणून काम करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीच्या असल्याचे नेमणुकीत कोणताही दोष आहे याच केवळ कारणावरून अवैध असणार नाही. गृहीत धरणे.

१५. (१) मंडळास या, अधिनियमाखालील आपल्या कामांपैकी कोणतीही कामे पार पाड- तज्ज्ञांशी ज्याच्या प्रयोजनांसाठी ज्यांचे सहाय्य किंवा सल्ला त्यास आवश्यक वाटेल अशा व्यक्तीस, राज्य विचार- शासनाच्या पूर्वे मंजुरीने, स्वतःशी सहयोगी करून घेता येईल किंवा त्यांच्याशी विचारविनिमय विनिमय करता येईल; मंडळास आपल्या निधीतून, राज्य शासन मंजूर करील त्याप्रमाणे, अशा व्यक्तींना किंवा पारिश्रमिक किंवा फी किंवा भत्ते देता येतील. सहयोग.

(२) अशा रीतीने मंडळाशी सहयोगी करण्यात आलेल्या किंवा सल्ला देणाऱ्या व्यक्तीला, ज्या प्रयोजनासाठी तिला सहयोगी करण्यात आले असेल किंवा तिच्याशी विचारविनिमय करण्यात आला असेल त्या प्रयोजनाशी संबंधित असलेल्या मंडळाच्या चर्चेत भाग घेता येईल, परंतु तिला सभेमध्ये मतदान करण्याचा किंवा मंडळाच्या इतर प्रयोजनांसंबंधातील चर्चेमध्ये भाग घेण्याचा अधिकार असणार नाही.

१६. (१) मंडळाचा एक मुख्य कार्यकारी अधिकारी, मुख्य तंतु अधिकारी, एक किंवा अधिक अधिकाऱ्यांची तंतु अधिकारी, एक मुख्य लेखा अधिकारी असेल व मंडळाच्या शक्तींचे व कामांचे कार्यक्षम कार्य व पालन होण्यासाठी मंडळास आवश्यक वाटतील इतके इतर अधिकारी व कर्मचारी असतील. कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती।

(२) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, मुख्य तंतु अधिकारी, मुख्य लेखा अधिकारी व वर्ग १ व २ चे इतर सर्व अधिकारी यांची राज्य शासनाकडून नेमणूक करण्यात येईल.

(३) वर्ग ३ व ४ मधील कर्मचाऱ्यांच्या नेमणुका, राज्य शासनाच्या स्थानिक कार्यालयातून ज्या रीतीने त्यांची सेवाभरती व नेमणूक केली जाते त्याच रीतीने, मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याकडून, करण्यात येतील.

१७. मंडळ दरवर्षी १ मे पूर्वी, त्यावर्षीच्या एक एप्रिल रोजी असेल त्याप्रमाणे आस्थापनेची अनुसूची आस्थापनेची अनुसूची तयार करील व ती ठेवील आणि तीत पुढील गोष्टी दर्शवलेल्या असतील—

(एक) मंडळास या अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी नेमणे आवश्यक व योग्य वाटतील अशा अधि- तयार करणे काऱ्यांची व कर्मचाऱ्यांची (ज्यांना रोजच्या रोज वेतन देण्यात येते किंवा हंगामी कामाच्या खर्चातून व ती ठेवणे ज्यांचे वेतन भागविण्यात येते अशा कर्मचाऱ्यांव्यतिरिक्त) संख्या, पदनामे आणि वेतनश्रेणी आणि वेतनमान;

(दोन) प्रत्येक अधिकाऱ्यास, किंवा कर्मचाऱ्यास द्यावयाच्या वेतनाची, भत्याची व फीची रक्कम व स्वरूप;

(तीन) प्रत्येक अधिकाऱ्याच्या किंवा कर्मचाऱ्याच्या रजा वेतनात, निवृत्तिवेतनात, भविष्यनिर्वाह निधीत भरावयाची किंवा इतर प्रयोजनांसाठी द्यावयाची रक्कम.

१८. मंडळाच्या अधीन काम करणाऱ्या मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यांचे व इतर शासकीय अधिकाऱ्यांचे अधिकारी व कर्मचाऱ्यांचे पारिश्रमिक व सेवेच्या इतर शर्ती या, राज्य शासन ठरविले त्याप्रमाणे असतील. कर्मचारी यांच्या सेवेच्या शर्ती.

१९. मंडळाच्या अधीन काम करणाऱ्या अधिकाऱ्यांना व कर्मचाऱ्यांना देय असलेले वेतन, भत्ते, मंडळाचा फी व इतर पारिश्रमिक धरून, मंडळाने केलेला सर्व खर्च, मंडळाच्या निधीतून भागवण्यात येईल. कर्मचाऱ्या- वरील खर्च.

प्रकरण तीन

मंडळाच्या शक्ती, कर्तव्ये व कामे

मंडळाची २०. राज्य शासनाचे नियंत्रण, निदेशन व पर्यवेक्षण यास अधीन राहून, पुढील गोष्टी करणे हे कर्तव्य. मंडळाचे कर्तव्य असेल:—

(अ) गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात, मंडळास आवश्यक वाटेल अशी सुधार कामे हाती घेणे व ती पार पाडणे;

(ब) अशा क्षेत्रांमध्ये कोणत्याही सुधार कामांच्या संबंधात, परिरक्षणाची व दुरुस्तीची कामे वेळोवेळी हाती घेणे;

(क) कोणत्याही गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात, मंडळाने वसूल करावयाचा आणि त्याला देय असलेला सेवा खर्च वेळोवेळी गोळा करणे;

(ड) कोणत्याही गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात, समाविष्ट असलेल्या सरकारो जमिनीच्या संबंधात भरपाईची रक्कम गोळा करणे;

(ई) मंडळाची या अधिनियमाखालील कर्तव्ये पार पाडणे आणि शक्तीचा वापर करणे सोयीचे व्हावे यासाठी, राज्य शासनाच्या पूर्वं मान्यतेने, इतर सर्व गोष्टी करणे.

सुधार कामे २१. मंडळास, कोणत्याही गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात, राज्य शासनाच्या पूर्वं मान्यतेने आणि सोपविण्याची संमत करण्यात येतील अशा अटीवर व शर्तीवर, गृहनिर्माण मंडळ, नागपूर सुधार न्यास, महानगरपालिका, मंडळाची नगरपालिका किंवा मंडळाने या प्रयोजनासाठी मान्यता दिलेले इतर कोणतेही अधिकरण यांच्याकडे पुढील शक्ती. कामे सोपविता येतील:—

(अ) कोणत्याही सुधार कामांचे, आपल्या पर्यवेक्षणाखाली, कार्यान्वयन;

(ब) आपल्या नियंत्रणाखालील कोणत्याही सुधार कामांचे परिरक्षण व दुरुस्ती;

(क) मंडळाला वसूल करता येईल व त्याला देय असेल असा सेवा खर्च गोळा करण्याचे काम.

शासन २२. मंडळाने संमत केल्या असतील व राज्य शासनाने ज्यांना मान्यता दिली असेल अशा अटीवर व महानगर-शर्तीवर, राज्य शासनास, गृह निर्माण मंडळास, नागपूर सुधार न्यासास, महानगरपालिकेस किंवा नगरपालिका पालिकेस, कोणतीही मालमत्ता—मग ती स्थावर असो वा जंगम असो—या अधिनियमाच्या प्रयोजनास हत्यादीनी मंडळाच्या वापरासाठी मंडळाकडे अभिहस्तांकित करता येईल किंवा सोपविता येईल. ज्या प्रयोजनासाठी अभिहस्तांकित उक्त मालमत्ता अभिहस्तांकित करण्यात किंवा सोपविण्यात आली असेल त्या प्रयोजनासाठी तिचा केल्या किंवा वापर करणे हे मंडळाचे कर्तव्य असेल.

सोपवलेल्या
मालमत्तेचा
वापर.

सुधार कामे २३. (१) मंडळाने संमत केलेल्या आणि राज्य शासनाने मान्यता दिलेल्या अटीवर व शर्तीवर, मंडळाकडे गृहनिर्माण मंडळ, नागपूर सुधार न्यास, महानगरपालिका किंवा नगरपालिका यांस, एखाद्या गलिच्छ हस्तांतरित वस्ती सुधार क्षेत्रांत तिने पूर्ण केलेली कोणतीही सुधार कामे, परिरक्षणासाठी किंवा या अधिनियमाच्या करणे. इतर कोणत्याही प्रयोजनासाठी, मंडळाकडे हस्तांतरित करता येतील आणि अशी कामे ज्या प्रयोजनासाठी हस्तांतरित करण्यात आली असतील ती प्रयोजने पार पाडणे हे मंडळाचे कर्तव्य असेल.

(२) सुधार कामे अशा रीतीने हस्तांतरित केल्यानंतर, अशा कामांसंबंधीचे सर्व अधिकृत मंडळाकडे हस्तांतरित करण्यात येतील.

२४. (१) या अधिनियमाच्या प्रयोजनाकरिता, मुख्य कार्यकारी अधिकारी किंवा याबाबत करार, दावे व राज्य शासनाकडून प्राधिकृत करण्यात आलेला कोणताही इतर अधिकारी, निकट अनुवर्ती पोट-कलमांच्या कार्यवाही उपबंधास अधीन राहून, राज्य शासनाच्या वतीने कोणत्याही व्यक्तीबरोबर कोणताही करार करण्यास व त्याची बजावणी करण्यास सक्षम असेल.

(२) पन्नास हजार रुपये किंवा त्याहून अधिक खर्च अंतर्भूत असलेला कोणताही करार, मंडळाच्या पूर्व मंजूरीविना, करण्यात येणार नाही.

(३) एक लक्ष रुपये किंवा त्याहून अधिक खर्च अंतर्भूत असलेला करार, राज्य शासनाच्या पूर्व मंजूरीविना करण्यात येणार नाही.

(४) पोट-कलमे (२) व (३) ही, मूळ करार किंवा अंदाज यास, तसेच एखाद्या करारातील किंवा अंदाजातील प्रत्येक तफावतीस किंवा त्याच्या परित्यापास लागू होतील.

(५) प्रत्येक करार, नियमाद्वारे ठरवून देण्यात येईल अशा रीतीने व अशा नमुन्यात, करण्यात येईल.

(६) शंका निरसनार्थ याद्वारे जाहीर करण्यात येते की,—

(अ) या कलमान्वये करण्यात आलेले सर्व करार हे, राज्याच्या कार्यकारी शक्तीचा वापर करून करण्यात आलेले करार असतील ;

(ब) या अधिनियमाच्या अंमलबजावणीशी संबंधित असे सर्व दावे आणि कार्यवाह्या या, राज्य शासनाकडून किंवा राज्य शासनाविरुद्ध करता येतील.

२५. या अधिनियमाच्या आणि तदन्वये केलेल्या नियमांच्या व विनियमांच्या उपबंधांस अधीन मंडळाच्या राहून मंडळास पुढील शक्ती असतील:—

(१) राज्य शासनाच्या पूर्व मंजूरीने, आपल्या समित्यांपैकी कोणत्याही समितीकडे किंवा कोणत्याही अधिकाऱ्याकडे, सामान्यतः किंवा विशेषकरून, आपल्या कोणत्याही शक्ती सोपविणे ;

(२) आपल्या शक्तीचा योग्य तो वापर करण्यासाठी आणि कर्तव्ये व कामे योग्यरीत्या पार पाडण्यासाठी आणि सर्वसाधारणतः या अधिनियमाची प्रयोजने अंमलात आणण्यासाठी आवश्यक व इष्ट वाटतील अशा इतर गोष्टी करणे आणि कृत्ये पार पाडणे.

प्रकरण चार

गलिच्छ वस्ती सुधार

२६. (१) मंडळाची, त्याच्या कोणत्याही अधिकाऱ्यांच्या अहवालावरून किंवा मंडळाजवळ गलिच्छ असलेल्या इतर माहितीवरून, कोणत्याही क्षेत्राबाबत अशी खात्री होईल की, ते क्षेत्र, मूळभूत सुख-वस्ती सुधार सोयी नसल्यामुळे किंवा त्या अपुऱ्या असल्यामुळे किंवा ते अस्वच्छ, घाणेरडे अतिगदीचे असल्यामुळे क्षेत्र जाहीर किंवा अन्यथा त्या क्षेत्रातील किंवा त्या क्षेत्राच्या जवळपासच्या क्षेत्रातील जनतेच्या आरोग्यास, करणे सुरक्षिततेस किंवा सोयीस धोका निर्माण होईल अशा प्रकारचे आहे तर, मंडळ असे क्षेत्र नकाशात सोपविलेले करण्याची व्यवस्था करील आणि नंतर शासकीय राजपत्रातील आदेशाद्वारे ते क्षेत्र गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्र असल्याचे घोषित करील. अशा घोषणेची प्रत अशा क्षेत्रातील ठळक ठिकाणी लावण्यात येईल.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये केलेल्या घोषणेमुळे प्रीडित झालेल्या व्यक्तीस, अशी घोषणा शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध झाल्याच्या तारखेपासून ३० दिवसांच्या आत, न्यायाधिकरणाकडे अपील करता येईल.

(३) अपील केल्यानंतर, न्यायाधिकरणास घोषणा कायम करणारा, तीत फेरफार करणारा किंवा ती रद्द करणारा आदेश देता येईल, आणि न्यायाधिकरणाचा निर्णय अंतिम असेल.

सुधार कामे पार पाडण्याची मंडळाची शक्ती.

२७. (१) कोणत्याही गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रातील जनतेचे आरोग्य, सुरक्षितता किंवा सोय यास धोकादायक ठरणार नाही अशा रीतीने, बाजवी खचनि, अशा क्षेत्राची किंवा त्याच्या कोणत्याही भागाची सुधारणा करणे शक्य आहे याबद्दल मंडळाची खात्री होईल तर, मंडळास उक्त क्षेत्रातील किंवा त्याच्या कोणत्याही भागातील मालमत्तेच्या मालकावर किंवा मालकावर आणि अशा मालमत्तेच्या गहाणदारावर नोटीस बजावता येईल, उक्त नोटीशीद्वारे, मंडळास, त्याच्या मते आवश्यक असतील अशी सुधार कामे पार पाडण्याचा आपला हेतू त्यास कळवून, त्यांच्या कोणत्याही हरकती किंवा आक्षेप असतील तर, त्या, मंडळाकडे, अशा नोटीशीच्या तारखेपासून ३० दिवसांच्या आत, सादर करण्याबद्दल त्यांच्यापैकी प्रत्येकास सांगता येईल. उक्त क्षेत्रातील भोगवटदाराच्या माहितीसाठी म्हणून आणि त्यांना कोणतेही असल्यास, आपले आक्षेप व सूचना सादर करण्याची संधी मिळावी म्हणून, उक्त क्षेत्रातील कोणत्याही ठळक जागी अशा नोटीशीची एक प्रत प्रदर्शित करण्यात येईल. अशा रीतीने नोटीस प्रदर्शित करण्यात आल्यावर, संबंधित मालक, भोगवटदार व इतर सर्व व्यक्ती यांना, उक्त नोटीशीत नमूद केलेल्या गोष्टी यथोचितरीत्या माहित झाल्या असल्याचे समजण्यात येईल.

(२) मालक, भोगवटदार व इतर संबंधित व्यक्ती यांकडून, उपरोक्त वेळेच्या आत, मिळालेल्या हरकती व सूचना यांचा विचार केल्यानंतर मंडळास, फेरफारांसह किंवा फेरफारांशिवाय, उक्त सुधार कामे निश्चित करून ती पार पाडण्यास प्रारंभ करता येईल किंवा विवक्षित मुदतीपर्यंत उक्त कामे तहकूब करता येतील किंवा उक्त कामे हाती घेण्याचा हेतू रद्द करता येईल.

सुधार कामे.

२८. लगत पूर्ववर्ती कलेमाच्या प्रयोजनार्थ, सुधार कामांमध्ये पुढीलपैकी सर्व किंवा कोणत्याही गोष्टींचा समावेश होईल :-

(अ) पाण्याचे मुख्य नळ घालणे, मेलप्रणाल (Sewers) व पावसाचे पाणी वाहून जाण्यासाठी गटारे बांधणे ;

(ब) मुठ्या, शौचकूप, सामुदायिक स्नानगृहे व पाण्याचे नळ यांची तरतूद करणे ;

(क) विद्यमान रस्ते, बोळ व वाटा रूंद करणे, त्यांचे नव्याने सीमारेखन करणे किंवा त्यांची फरसबंदी करणे व नवीन रस्ते, बोळ व वाटा बांधणे ;

(ड) सडकेवर दिवाबत्तीची तरतूद करणे ;

(इ) उद्यानविषयक कामे धरून, त्या क्षेत्रामध्ये, खोदकाम, भराव काम, समतलन व दृश्य आलेखन करणे ;

(फ) उपवने, खेळाची मैदाने, कल्याण केन्द्रे व समाज केन्द्रे, शाळा, दवाखाने, रूग्णालये, पोलिस ठाणी, अग्निशामक केन्द्रे व ना नफा तत्त्वावर चालविण्यात येणाऱ्या इतर सोयी यांसारख्या अनुत्पादक प्रयोजनार्थ जमिनीची तरतूद करण्याच्या हेतूने उक्त क्षेत्राचा आंशिक विकास करणे ;

(ग) अडथळा निर्माण करणाऱ्या किंवा मोडकळीस आलेल्या इमारती किंवा त्यांचे भाग पाडून टाकणे ;

(ह) उक्त क्षेत्र, सुरक्षितता किंवा आरोग्य यास अपायकारक किंवा उपद्रवकारक असणाऱ्या किंवा होण्यास प्रतिबंध करण्यासाठी मंडळाच्या मते ज्या गोष्टींची तरतूद करणे इष्ट असेल अशी इतर कोणतीही बाब.

भोगवटदारांस जागा रिकाम्या करण्यास भाग पाडण्याची मंडळाची शक्ती.

२९. (१) जेव्हा मंडळ कोणत्याही क्षेत्रातील सुधार कामे हाती घेईल आणि त्यातील भोगवटदारांपैकी कोणत्याही भोगवटदारांनी त्यांच्या जागा रिकाम्या केल्या पाहिजेत असे मंडळाचे मत होईल त्या बाबतीत, मंडळ, विनिर्दिष्ट तारखेस किंवा तारखांस जागा रिकाम्या करण्याबद्दल त्यांना नोटीस देईल. व्यवहार्य असेल तेथेवर मंडळ अशा भोगवटदारांना इतर कोणत्याही क्षेत्रात पर्यायी जागा देऊ करील. जर कोणताही भोगवटदार, उक्त विनिर्दिष्ट मुदतीत जागा रिकामी करून त्यास देऊ करण्यात आलेल्या पर्यायी जागेत जाण्यात कसूर करील तर, त्यास पर्यायी जागा देण्यासंबंधातील मंडळाची जबाबदारी संपुष्टात येईल.

भाग आठ

(२)

जागा रिकामी व

(३) म

सांची नोटीस प्रत चिकटवि काढून टाकण्यात येईल.

(४) पोट विक्रीचा खर्च येईल ;

परंतु, उर्वर विभाजनासंबंधी रिता असलेल्या

३०. (१)

अशा इतर रीती (मंडळाच्या) वेगार नाही.

(२) पोट-क तारखेपासून दोन सूचनेद्वारे (आणि विनिर्दिष्ट करील नंतर, अमलात केलेल्या किंवा क

(३) पोट-कळ व्यक्ती, मंडळाकडे

(४) अशा अ लेखी आदेशाद्वारे,

(अ) आदेश राहून, एकतर पर

(ब) अशी प

परंतु, अशी प याबद्दल कारण

३१. (१) लगत उभारणीस प्रारंभ करण्यात आले असेल मंडळास, आदेशाद्वारे त्या व्यक्तीने, त्या उ टाकली पाहिजे. उक्त

१२५

(२) कोणताही भोगवटदार आपल्या जागा रिकाम्या करणार नाही त्या बाबतीत, मंडळास जागा रिकाम्या करण्यासाठी वाजवीरित्या आवश्यक वाटेल अशा उपाययोजना करता किंवा करविता येतील व अशा बलाचा वापर करता किंवा करविता येईल.

(३) मंडळास, पोट-कलम (२) अन्वये काढून टाकण्यात आलेल्या व्यक्तीस पूर्ण पंधरा दिवसांची नोटीस दिल्यानंतर आणि उक्त क्षेत्रातील कोणत्याही ठळक ठिकाणी उक्त नोटीशीची एक प्रत चिकटविल्यानंतर, उक्त जागामध्ये राहिलेली कोणतीही मालमत्ता काढून टाकता येईल किंवा काढून टाकण्याची व्यवस्था करता येईल किंवा जाहीर लिलाव करून तिची विल्हेवाट लावता येईल.

(४) पोट-कलम (३) अन्वये मालमत्ता विकण्यात येईल त्याबाबतीत, विक्रीचे उत्पन्न हे, विक्रीचा खर्च वजा जाता, त्यावर जिचा अधिकार असेल अशा व्यक्तीस किंवा व्यक्तींना देण्यात येईल;

परंतु, उर्वरित रक्कम ही कोणत्या व्यक्तीस किंवा व्यक्तींना देय आहे याचा किंवा तिच्या विभाजनासंबंधी निर्णय करणे मंडळास शक्य नसेल त्या बाबतीत, मंडळ, उक्त वाद, सक्षम अधिका-रिता असलेल्या दिवाणी न्यायालयाकडे पाठवील व उक्त न्यायालयाचा निर्णय अंतिम असेल.

३०. (१) मंडळास, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे (आणि विहित करण्यात येईल गलिच्छवस्ती अशा इतर रीतीने ही प्रसिद्ध करून) असा निदेश देता येईल की, कोणत्याही व्यक्तीस, आपल्या सुधार (मंडळाच्या) लेखी पूर्वपरवानगीशिवाय, गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात कोणतीही इमारत उभारता क्षेत्रातील इमारतीवरील निबंध.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेली प्रत्येक अधिसूचना, ती काढण्यात आल्याच्या तारखेपासून दोन वर्षांची मुदत संपल्यानंतर किंवा राज्य शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे (आणि विहित करण्यात येईल अशा इतर रीतीने ही प्रसिद्ध करून), याबाबतीत वेळोवेळी विनिर्दिष्ट करील अशा, आणखी पाच वर्षांपेक्षा अधिक नसणाऱ्या वाढीव मुदतीनंतर किंवा मुदतीनंतर, अंमलात असण्याचे बंद होईल, मात्र, ती अशा रीतीने अंमलात असण्याचे बंद होण्यापूर्वी केलेल्या किंवा करण्याचे बाजिलेल्या गोष्टींच्या संबंधात, तिचा अंमल चालू राहील.

(३) पोट-कलम (१) मध्ये निर्दिष्ट करण्यात आलेली परवानगी मिळवू इच्छिणारी प्रत्येक व्यक्ती, मंडळाकडे त्यास आवश्यक असेल अशी माहिती पुरविणारा लेखी अर्ज करील.

(४) असा अर्ज मिळाल्यानंतर आणि त्यास आवश्यक वाटेल अशी चौकशी केल्यानंतर, मंडळ लेखी आदेशाद्वारे,—

(अ) आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येतील अशा अटींना व शर्तींना, कोणत्याही असल्यास, अधीन राहून, एकतर परवानगी देईल, किंवा

(ब) अशी परवानगी देण्याचे नाकारील :

परंतु, अशी परवानगी नाकारणारा आदेश देण्यापूर्वी, अशी परवानगी का नाकारण्यात येऊ नये याबद्दल कारण दाखविण्याची वाजवी संधी अर्जदारास देण्यात येईल.

३१. (१) लगत पूर्ववर्ती कलमाच्या उपबंधांचे उल्लंघन करून, कोणत्याही इमारतीच्या विशिष्ट उभारणीस प्रारंभ करण्यात आला असेल किंवा तिचे उभारणीचे काम चालू असेल किंवा ते पूर्ण बाबतीत करण्यात आले असेल त्याबाबतीत, कोणत्याही इतर विधीत कोणतीही तरतूद अंतर्भूत असली तरीही, इमारती मंडळास, आदेशाद्वारे असा निदेश देता येईल की, मालकाने किंवा जिने ती इमारत उभारली असेल पाडून त्या व्यक्तीने, त्या आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा वेळेच्या आत, अशी इमारत पाडून टाकण्याचे टाकली पाहिजे. उक्त आदेशाचे पालन करण्यात मालकाने किंवा अशा व्यक्तीने कसूर केल्यास, आदेश.

अशा रीतीने उभारण्यात आलेली इमारत, मंडळाच्या आदेशाद्वारे जप्त केली जाण्यास किंवा तडकाफडकी पाडून टाकण्यास पात्र होईल आणि पाडून टाकण्याचा खर्च, जमीन महसुलाच्या थकबाकीप्रमाणे, उक्त मालकाकडून किंवा अशा व्यक्तीकडून वसूल करण्यात येईल:

परंतु, उक्त मालकास किंवा संबंधित व्यक्तीस आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी दिल्याशिवाय, असा कोणताही आदेश काढण्यात येणार नाही.

(२) या कलमाखालील जप्तीसंबंधी मंडळाकडून न्यायनिर्णय करण्यात येईल आणि अशा रीतीने जप्त करण्यात आलेल्या कोणत्याही मालमत्तेची विल्हेवाट, मंडळाकडून निर्देश देण्यात येईल त्याप्रमाणे, लावण्यात येईल. आणि या कलमाखालील मालमत्ता हलविण्याचा खर्चसुद्धा, जमीन महसुलाच्या थकबाकीप्रमाणे वसूल करण्यात येईल.

(३) पोट-कलम (१) अन्वये कोणतीही इमारत पाडून टाकविण्याच्या प्रयोजनार्थ, मंडळास, आवश्यक असेल अशा बलाचा वापर करता किंवा करविता येईल.

जमिनीचे ३२. मंडळाकडून कोणतेही अभिवेदन मिळाल्यानंतर, गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्राच्या संबंधातील संपादन किंवा अशा क्षेत्रातील कोणत्याही इमारतीच्या संबंधातील कोणतेही सुधार कार्य पार पाडण्याच्या प्रयोजनार्थ, अशा कोणत्याही क्षेत्रातील, त्या जवळील किंवा त्या भोवतालच्या सर्व किंवा कोणत्याही जमिनी आवश्यक आहेत अशी राज्य शासनाची खात्री झाली असेल तर, राज्य शासनास, महाराष्ट्र गलिच्छ वस्ती (सुधारणा, निमूलन व पुर्नविकास) अधिनियम, १९७१ याच्या प्रकरण पाचमध्ये उपबंधित केलेल्या रीतीने आणि त्या प्रकरणात घालून देण्यात आलेल्या तरवानुसार निर्धारित करण्यात आलेली रक्कम दिल्यानंतर अशा जमिनी संपादन करता येतील. कोणत्याही जमिनीचे उपरोक्त प्रयोजनांसाठी केलेले संपादन हे सार्वजनिक प्रयोजार्थ असल्याचे मानण्यात येईल.

विवक्षित ३३. मंडळास, त्याच्या वतीने, कार्यकारी अभियंत्याच्या किंवा उप-जिल्हाधिकार्याच्या दख्खिना कमी शक्तीचे दर्जा प्राप्त नसेल अशा कोणत्याही अधिकाऱ्यास, त्यास (मंडळास) लादण्यास योग्य वाटतील अशा निर्बंधांना प्रत्यायोजन आणि शर्तीना (कोणत्याही असल्यास) अधीन राहून, या प्रकरणाखालील शक्तींना वापर करण्यास आणि कामे पार पाडण्यास प्राधिकृत करता येईल.

प्रकरण पाच

मंडळाला देय असलेल्या रकमांची वसुली

सेवा खर्च ३४. (१) कोणत्याही गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात सुधार कामे पार पाडण्यात आली असतील वसूल करणे. त्याबाबतीत, अशा सुधार कामांच्या परिरक्षणसंबंधात किंवा अशा कामांमुळे ज्या शक्य झाल्या असतील अशा सुखसोयी व सोयी यांच्या उपभोगासंबंधात, मंडळास किंवा मंडळाच्या वतीने इतर कोणत्याही प्राधिकरणास आलेला खर्च, गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रातील भोगवटदाराकडून सेवा खर्च म्हणून मंडळास वसूल करता येईल.

(२) सुखसोयीविषयक कामांच्या परिरक्षणार्थ केलेल्या खर्चाची रक्कम प्रत्येक सुधार क्षेत्राच्या संबंधात स्वतंत्रपणे मंडळाकडून निश्चित करण्यात येईल आणि उक्त क्षेत्रातील प्रत्येक इमारतीच्या भोगवटदाराकडून सेवा खर्च म्हणून ती वसूल करण्यात येईल.

देय रकमांची ३५ (१) लगत पूर्ववर्ती कलमास अनुसरून मंडळाने निश्चित केलेल्या सेवा खर्चाची कोणत्याही वसुली. व्यक्तीकडे थकबाकी असेल त्याबाबतीत मंडळास,—

(एक) पोस्टाद्वारे, किंवा

(दोन) नोटिशीची एक प्रत बाहेरील दारावर किंवा त्या जागेच्या इतर महत्त्वाच्या भागावर चिकटवून, किंवा

(तीन) मंडळास योग्य वाटेल अशा इतर कोणत्याही रीतीने

नोटीस बजावून तिच्याद्वारे, नोटिशीत विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा दहा दिवसांपेक्षा कमी नसणाऱ्या मुदतीत, ती रक्कम देण्याबद्दल त्या व्यक्तीस आदेश देता येईल.

(२) कोणतीही व्यक्ती, मंडळाच्या मालमत्तेस किंवा मंडळाने केलेल्या सुधार काबास कोणतीही हानी पोहचवील त्याबाबतीत, मंडळ, अशा हानीचे निर्धारण करील आणि पोट-कलम (१) मध्ये विहित केलेल्या रीतीने त्या व्यक्तीवर नोटीस बजावून, नोटिशीत विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा मुदतीच्या आत, अशा हानीबद्दलची रक्कम देण्याबद्दल त्या व्यक्तीस आदेश देईल.

(३) पोट-कलम (१) किंवा (२) अन्वये देण्यात आलेल्या आदेशाचे पालन करण्यात कोणतीही व्यक्ती कसूर करील तर, मंडळास तिच्याकडून देय असलेली रक्कम, जमीन महसुलाच्या थकबाकीप्रमाणे वसूल करता येईल.

३६. लगत पुर्ववर्ती कलमाच्या पोट-कलम (१) किंवा (२) खालील मंडळाच्या आदेशामुळे अपील पोडित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, आदेशाच्या तारखेपासून तोस दिवसांच्या आत, न्यायाधिकरणाकडे अपील सादर करता येईल, आणि न्यायाधिकरणाचा निर्णय अंतिम असेल.

प्रकरण सहा

वित्त व्यवस्था आणि वार्षिक अहवाल

३७. (१) कोणत्याही गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात सुधार कामे पार पाडण्यास आली असतील स्वतंत्र, त्याबाबतीत, कलम ३४ अन्वये भोगवटदाराकडून वसूल करण्यात आलेला सेवा खर्च प्रथम राज्याच्या एकत्रित महाराष्ट्र निधीत जमा करण्यात येईल; आणि तेवढीच रक्कम, याबाबतीतील विधिद्वारे यथोचितरीत्या करण्यात गलिच्छ आलेल्या विनियोजनाखाली महाराष्ट्र गलिच्छ वस्ती सुधार निधी (या अधिनियमात ज्याचा "निधी" असा वस्ती सुधार निर्देश करण्यात आला आहे) म्हणून संबोधण्यात येणाऱ्या, राखीव निधीत जमा करण्यात येईल आणि निधी. त्या निधीकडे हस्तांतरित करण्यात येईल.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये निधीमध्ये जमा करण्यात आलेली रक्कम, राज्याच्या एकत्रित निधीवर आकारण्यात येईल.

(३) निधीतील रक्कम, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ खर्च करण्यासाठी म्हणून, मंडळाच्या स्वाधीन करण्यात येईल. राज्य शासनास निधीशी संबंधित अशा सर्व बाबींचे नियमन करणारे नियम करता येतील आणि त्यामध्ये, निधीचे ज्या रीतीने परिरक्षण करण्यात येईल, त्यामधील रकमेचा व्यवहार करण्यात येईल, आणि खर्च करण्यात येईल त्या रीतीचा अंतर्भाव होईल.

३८. मंडळाची रचना करण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, प्रारंभिक खर्च भागविण्यासाठी प्रारंभिक राज्य शासन निर्धारित करील त्याप्रमाणे, एक कोटी रुपयांपेक्षा अधिक नसेल अशी रक्कम राज्य शासनास खर्चासाठी आगाऊ देता येईल.

३९. (१) गृहनिर्माण मंडळ, नागपूर, नागपूर सुधार न्यास, सहानगरपालिका, नगरपालिका किंवा मंडळास कोणतीही व्यक्ती किंवा संस्था—मग ती कायद्याने स्थापित असो अथवा नसो—यांच्याकडून अनुदाने, मिळालेल्या अर्थसहाय्य, देणग्या, दाने किंवा अन्यरीतीने, मंडळास, वेळोवेळी, मिळालेला सर्व पैसा, प्रथम राज्याच्या पैशाची एकत्रित निधीत जमा करण्यात येईल आणि त्यानंतर, याबाबतीत विधिद्वारे यथोचितरीत्या करण्यात विल्लेवाट आलेल्या विनियोजनाखाली तो निधीत जमा करण्यात आणि निधीकडे हस्तांतरित करण्यात येईल. लावणे. राज्य शासनास, त्यास आवश्यक वाटतील अशा आणखी रकमा वेळोवेळी निधीकडे हस्तांतरित करता येतील.

(२) याबाबतीतील विधिद्वारे यथोचितरीत्या करण्यात आलेल्या विनियोजनाखाली, राज्य शासनाने दोन कोटी रुपयांचे वार्षिक अंशदान मंडळास देता येईल.

(३) राज्य शासनास, संबंधित स्थानिक प्राधिकरणाशी विचारविनिमय केल्यानंतर, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ मंडळाला वार्षिक अंशदान देण्याबद्दल अशा स्थानिक प्राधिकरणास निदेश देता येईल.

(४) मंडळास, या अधिनियमाच्या सर्व किंवा कोणत्याही प्रयोजनार्थ, गृहनिर्माण मंडळ, नागपूर सुधार न्यास, महानगरपालिका, नगरपालिका किंवा कोणतीही व्यक्ती किंवा संस्था—मग ती फायद्यास संस्थापित असो अथवा नसो—यांच्याकडून अनुदाने, अर्थसहाय्य, देणग्या, दाने सुद्धा स्वीकारता येतील.

(५) मंडळाच्या स्वाधीन केलेल्या पैशांचा विनियोग, या अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी म्हणजेच पुढील खर्च भागविण्यासाठी करण्यात येईल:—

- (अ) सुधार कामे आणि त्यांचे परिरक्षण या संबंधीतील सर्व खर्च;
- (ब) कलमे ५, १५ आणि १९ यांमध्ये निर्दिष्ट करण्यात आलेला खर्च;
- (क) या अधिनियमाच्या अंमलबजावणीच्या प्रयोजनार्थ करावा लागेल असा इतरकोणताही खर्च;
- (ड) राज्य शासन निदेश देईल अशा इतर प्रयोजनांवरील खर्च.

मंडळास देय ४०. या अधिनियमाच्या उपबंधांद्वारे किंवा तदन्वये कोणत्याही व्यक्तीने मंडळास देय असलेल्या असलेल्या किंवा मंडळास तिच्याकडून वसूल करता येतील अशा सर्व रकमा आणि त्या संबंधातील सर्व आकार रकमांची व केलेले खर्च हे, मंडळाने अर्ज केल्यास, वसुलीच्या कोणत्याही इतर पद्धतीस बाधा न आणता जमीन जमीन महसुलाच्या थकबाकीप्रमाणे वसूल करता येतील.

महसुलाच्या थकबाकी-प्रमाणे वसुली.

वार्षिक ४१. (१) मंडळ प्रत्येक वर्षाच्या अखेरीपासून सहा महिन्यांच्या आत, पूर्वीच्या वर्षातील आपला प्रतिवृत्त कार्याचा संपूर्ण आढावा देणारे वार्षिक प्रतिवृत्त तयार करील आणि राज्य शासनास पाठवेल.

(२) उक्त प्रतिवृत्त, राज्य शासन, वेळोवेळी निदेश देईल अशा नमुन्यात आणि अशा रीतीने सादर करण्यात येईल.

(३) असे प्रत्येक प्रतिवृत्त राज्य शासनास ते मिळाल्यापासून, सहा महिन्यांच्या आत, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल.

प्रकरण सात

नियंत्रण

राज्य ४२. राज्य शासनास, या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्याच्या कारणाकरिता त्यास आवश्यक शासनाने अथवा इष्ट वाटेल त्याप्रमाणे या अधिनियमाखालील त्याच्या शक्तींचा वापर करणे, कर्तव्ये अथवा कामे निदेश देणे, पार पाडणे या संबंधात, मंडळास सर्वसाधारण किंवा विशेष निदेश देता येतील आणि मंडळास या निदेशांचे अनुसरण करणे व त्यानुसार कृती करणे बंधनकारक असेल.

स्थानिक ४३. राज्य शासनास, या अधिनियमाद्वारे किंवा तदन्वये ज्या कोणत्याही बाबींच्या संबंधात चौकशीविषयी त्याची मंजूरी, मान्यता किंवा संमती आवश्यक असेल अशा बाबींच्या संबंधात आणि या अधिनियमात तरतुदी खालील आपल्या शक्ती व कर्तव्ये यांच्याशी संबंधित अशा इतर कोणत्याही बाबींच्या संबंधात त्यास योग्य वाटेल त्याप्रमाणे स्थानिक चौकशी करता येईल.

१२३

४४. (१) या अधिनियमाद्वारे किंवा तदन्वये मंडळावर लादलेले किंवा टाकलेले कोणतेही कर्तव्य, कर्तव्य काम अथवा दायित्व पार पाडण्यात मंडळाने कसूर केली आहे याबद्दल राज्य शासनाची खात्री पालनात होईल तर, राज्य शासनास, ते पार पाडण्यासाठी, आदेशाद्वारे मुदत निश्चित करता येईल आणि कसूर त्यानुसार मंडळास नोटीस देता येईल.

(२) असे कर्तव्य किंवा कार्य किंवा दायित्व पार पाडण्यासाठी अशा रीतीने निश्चित करण्यात आलेल्या मुदतीत ते पार पाडण्यात मंडळाने कसूर किंवा ह्युग्य केली आहे असे राज्य शासनाचे मत होईल तर राज्य शासनाने आदेशाद्वारे मंडळ विसर्जित करणे हे विधिसंमत असेल.

(३) मंडळ विसर्जित करण्यात आल्यानंतर आणि प्रकरण दोन मध्ये दिलेल्या रीतीप्रमाणे पुन्हा नियुक्त करण्यात येईपर्यंत या अधिनियमाखालील मंडळाच्या शक्ती, कर्तव्ये आणि कामे ही, राज्य शासनाकडून किंवा शासकीय राजपत्रात अधिसूचित करण्यात येईल अशा राज्य शासनाच्या अधिकाऱ्याकडून किंवा अधिकाऱ्यांकडून किंवा अधिकाऱ्यांच्या मंडळाकडून पार पाडण्यात येतील.

प्रकरण आठ

गृहनिर्माण मंडळाने विशिष्ट क्षेत्रांमध्ये केलेल्या कृतीसंबंधी विशेष उपबंध.

४५. (१) मंडळाच्या स्थापनेच्या तारखेपासून, गृहनिर्माण मंडळ, या अधिनियमाखालील बाबीच्या गृहनिर्माण संबंधात आणि विशेषतः गलिच्छ वस्ती सुधारणांच्या संबंधात सक्षम प्राधिकरण म्हणून, महाराष्ट्र मंडळाने, गलिच्छ वस्ती (सुधारणा, निर्मूलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१ खालील कोणत्याही शक्तींचा महाराष्ट्र वापर करण्याचे किंवा कोणतीही कामे पार पाडण्याचे बंद करील.

गलिच्छ वस्ती (सुधारणा, निर्मूलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१ याचे कलम ४, निर्मूलन व पुनर्विकास (१) अन्वये गृहनिर्माण मंडळाकडून गलिच्छ वस्ती म्हणून जाहीर करण्यात आलेले कोणतेही पुनर्विकास क्षेत्र हे, या अधिनियमाच्या प्रकरण चार अन्वये मंडळाकडून जाहीर करण्यात आलेले गलिच्छ वस्ती अधिनियम, १९७१ अन्वये सक्षम प्राधिकरण म्हणून शक्तींचा वापर करण्याचे बंद होणे.

(२) महाराष्ट्र गलिच्छ वस्ती (सुधारणा, निर्मूलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१ याचे कलम ४, निर्मूलन व पुनर्विकास (१) अन्वये गृहनिर्माण मंडळाकडून गलिच्छ वस्ती म्हणून जाहीर करण्यात आलेले कोणतेही पुनर्विकास क्षेत्र हे, या अधिनियमाच्या प्रकरण चार अन्वये मंडळाकडून जाहीर करण्यात आलेले गलिच्छ वस्ती अधिनियम, १९७१ अन्वये सक्षम प्राधिकरण म्हणून शक्तींचा वापर करण्याचे बंद होणे.

४६. (१) गृहनिर्माण मंडळाची सर्व मालमत्ता, मत्ता, अधिकार आणि दायित्वे ही, मंडळाच्या गृहनिर्माण स्थापनेच्या लगतपूर्वी, अशी मालमत्ता, मत्ता, अधिकार आणि दायित्वे कोणत्याही गलिच्छ वस्ती मंडळाच्या सुधारणेची जेथवर संबंधित असतील तेथवर, राज्य शासनाच्या वतीने मंडळाकडे हस्तांतरित होतील.

विशिष्ट मत्ता व दायित्वे

(२) (अ) पोट-कलम (१) अन्वये कोणतीही मालमत्ता, मत्ता, अधिकार आणि दायित्वे हस्तांतरित यांचे शाली आहेत किंवा नाहीत याबाबत कोणतीही शंका किंवा विवाद उद्भवेल तर, ती बाब राज्य शासनाकडे हस्तांतरण विचारात घेण्यात येईल आणि राज्य शासनाचा निर्णय अंतिम असेल.

(ब) कोणताही निर्णय देण्यापूर्वी राज्य शासन, गृहनिर्माण मंडळ आणि मंडळ यांस, त्यांची अभिवेदने सादर करण्याची संधी देईल.

४७. (१) मंडळाच्या स्थापनेच्या तारखेच्या निकटपूर्वी, अस्तित्वात किंवा अंमलात असलेली व विवक्षित गृहनिर्माण मंडळ ज्यामध्ये पंक्षकार आहे अशी कोणत्याही स्वरूपाची सर्व कंत्राटे, करार व इतर संलेख हे कंत्राटे व गलिच्छ वस्ती क्षेत्राच्या सुधारणेची त्यांचा संबंध येतो तेथवर राज्य शासनाविरुद्ध किंवा राज्य शासनाच्या करार वतीने पूर्णपणे प्रवृत्त आणि प्रभावशील असतील आणि गृहनिर्माण मंडळाऐवजी राज्य शासन त्यात पंक्षकार शासनाचे

अमलात
आणणे.

असल्याप्रमाणे किंवा मंडळाच्या प्रयोजनार्थ राज्य शासनाने किंवा राज्य शासनाच्या वतीने ते करून देण्यात आल्याप्रमाणे, ते प्रवर्तित करता येतील. किंवा पूर्णपणे व परिणामकारकपणे ते अमलात आणता येतील.

(२) मंडळाच्या स्थापनेच्या तारखेस, गृहनिर्माण मंडळाकडून किंवा त्याविरुद्ध, करण्यात आलेला कोणताही दावा, अपील किंवा इतर वैध कार्यवाही अनिश्चित असेल तर, गलिच्छ वस्तीच्या सुधारणेची तिचा संबंध येत असेल तेथवर, असा दावा, अपील किंवा इतर वैध कार्यवाही ही, गृहनिर्माण मंडळाची मालमत्ता, संपत्ती, अधिकार व दायित्वे ही राज्य शासनाकडे हस्तांतरित झाली आहेत या कारणावरून, समाप्त होणार नाहीत, बंद होणार नाहीत किंवा तिच्यावर कोणत्याही प्रकारे प्रतिकूल परिणाम होणार नाही तर, तो दावा, अपील किंवा इतर वैध कार्यवाही ही, राज्य शासनाकडून किंवा राज्य शासनाविरुद्ध, चालू ठेवता येईल, चालविता येईल व प्रवर्तित करता येईल.

प्रकरण नऊ

गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात पंचायतीची प्रस्थापना.

पंचायतीची
प्रस्थापना.

४८. मंडळास, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, कोणत्याही गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रासाठी पंचायतीची स्थापना करता येईल.

पंचायतीचे
कायद्याने
संस्थापन.

४९. अशी प्रत्येक पंचायत ही मंडळाकडून देण्यात येईल असे "गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्र) पंचायत" या नावाचे एक निगम निकाय असेल; तिची परंपरा अखंड असेल व तिचा एक समाईक शिक्का असेल व जंगम व स्थावर अशी दोन्ही प्रकारची मालमत्ता संपादन करण्याची, ती धारण करण्याची व तिची विल्हेवीट लावण्याची व करार करण्याची तिला शक्ती असेल आणि उक्त नावाने तिला किंवा तीविरुद्ध दावा लावता येईल.

पंचायतीची
रचना.

५०. (१) प्रत्येक पंचायतीत एक सरपंच, एक उप-सरपंच व मंडळ ठरवील त्याप्रमाणे ३ पेक्षा कमी व १३ पेक्षा अधिक नसतील इतके सदस्य असतील.

(२) सरपंच व उप-सरपंच धरून पंचायतीचे सदस्य हे, गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रातील रहिवाशांसमूह, मंडळाकडून नामनिर्देशित करण्यात येतील. अशा रीतीने नामनिर्देशित केलेल्या सदस्याची नावे मंडळाकडून शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध करण्यात येतील.

अनेहता.

५१. मंडळाच्या बिनसरकारी सदस्यांच्या बाबतीत, कलम ८ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या अनेहतांपैकी कोणत्याही अनेहतेस एखादी व्यक्ती अधीन होईल तर ती पंचायतीचा सदस्य म्हणून नामनिर्देशित होण्यास किंवा सदस्य म्हणून चालू राहण्यास अनेह ठरेल.

सदस्यांचा
पदावधी.

५२. (१) या अधिनियमात अन्यथा तरतूद करण्यात येईल त्याशिवाय, पंचायतीचे सदस्य चार वर्षे मुदतीपर्यंत पद धारण करतील.

(२) मंडळास, लेखी आदेशाद्वारे आणि त्यात तमूद करण्यात येतील अशा कारणावरून, एकूण पाच वर्षांपेक्षा अधिक होणार नाही अशा मुदतीपर्यंत उक्त कालावधी वाढविता येईल.

पदावधीचा
प्रारंभ.

५३. पंचायतीच्या सदस्यांचा पदावधी, त्यांच्या नामनिर्देशनाच्या तारखेपासून सुरु झाल्याने समजण्यात येईल.

सदस्यांनी
पदाचा
राजीनामा
देणे.

५४. पंचायतीच्या कोणत्याही सदस्यास, सरपंचाला उद्देशून लेखी स्वरूपात आपल्या सहिनिशी आपल्या पदाचा राजीनामा देता येईल. उप-सरपंचास, सरपंचास उद्देशून तशाच लेखी स्वरूपात आपल्या सरपंचपदाचा किंवा सदस्यपदाचा राजीनामा देता येईल. सरपंचास, मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यास उद्देशून तशाच लेखी स्वरूपात, आपल्या सरपंचपदाचा किंवा सदस्यपदाचा राजीनामा देता येईल. अशा प्रत्येक राजीनाम्याची नोंदीस, विहित रीतीने देण्यात येईल आणि त्यानंतर संबंधित पद रिकामे होईल.

भाग आठ
५५.
ठराव,
(२)
बहुमताने
किंवा य
ण्याचे व
झाल्याचे
(३)
तरी, स
असेल त्या
समताने
(४)
मंडळास,
करण्यासाठी
अधिकार्या
५६.
विहित क
५७.
कामे पार
५८.
असेल किंवा
हेलसांड केले
काढून टाक
परंतु, प
चौकशी केले
नसेल व त्या
शिवाय, अप
(२) ए
याले असेल
किंवा सदस्य
५९. अ
काढून टाक
रिकामे होईल
निर्देशन कर
असेल त्या
तितक्याच मु

५५. (१) पंचायतीच्या कोणत्याही सदस्यास, सरपंच किंवा उप-सरपंच याविरुद्ध अविश्वासाचा अविश्वासाचा ठराव, विहित करण्यात येईल अशी त्यासंबंधी नोटीस दिल्यानंतर, मांडता येईल. ठराव.

(२) पंचायतीच्या त्यावेळच्या एकूण सदस्यांपैकी दोन-तृतियांशापेक्षा कमी नसतील इतक्या सदस्यांच्या बहुमताने ठराव संमत झाला तर ज्या तारखेस तो संमत झाला त्या तारखेपासून तीन दिवसांनंतर, सरपंच किंवा यथास्थिती, उप-सरपंच याने, त्यापूर्वीच त्याने राजीनामा दिला नसेल तर, पद धारण करण्याचे बंद होईल आणि त्यानंतर, अशा सरपंचाने किंवा उप-सरपंचाने धारणा केलेले पद, रिकामे झाल्याचे समजण्यात येईल.

(३) या अधिनियमात किंवा त्याअन्वये करण्यात आलेले नियम व विनियम यात काहीही असले तरी, सरपंच किंवा उप-सरपंच हा, ज्या सभेत त्याच्याविरुद्ध अविश्वासाचा ठराव चर्चिला जात असेल त्या सभेत, अध्यक्ष म्हणून काम पाहणार नाही, परंतु त्यास (मतदानाचा हक्क धरून) अशा सभेत बोलण्याचा किंवा अन्यथा तिच्या कामकाजात भाग घेण्याचा अधिकार असेल.

(४) सरपंच आणि उप-सरपंच ही दोन्ही पदे एकाच वेळी रिकामी होतील अशा बाबतीत, मंडळास, दुसऱ्या सरपंचाचे व उप-सरपंचाचे नामनिर्देशन होईतोवर, सरपंचाच्या सर्व शक्तींचा वापर करण्यासाठी व त्याची सर्व कामे पार पाडण्यासाठी अधिकाऱ्याची नियुक्ती करता येईल, परंतु अशा अधिकाऱ्यास, पंचायतीच्या कोणत्याही सभेत मतदानाचा अधिकार असणार नाही.

५६. पंचायत, विहित करण्यात येईल अशा कालांतराने, सभा भरवील व आपल्या सभासाठी पंचायतीच्या विहित करण्यात येईल अशा कार्यरीतीने अनुसरण करील.

सभा व त्यांमध्ये अनुसरावयाची कार्यरीती.

५७. सरपंच व उप-सरपंच, विहित करण्यात येतील अशा शक्तींचा वापर करतील व अशी सरपंच व उप-सरपंच यांच्या शक्ती.

५८. (१) जो गैरवर्तणुकीबद्दल दोषी असेल किंवा आपले कर्तव्य पार पाडण्यात ज्याने हयगय केली पदावरून असेल किंवा जो ती पार पाडण्यात असमर्थ ठरला असेल किंवा ते पार पाडीत असताना ज्याने सातत्याने काढून टाकणे. हेळसांड केली असेल अशा, सरपंच, किंवा उप-सरपंच धरून, कोणत्याही सदस्याला मंडळास पदावरून काढून टाकता येईल :

परंतु, पंचायत व संबंधित व्यक्ती यांस यथोचित नोटीस देऊन मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याने चौकशी केली नसेल, तसेच संबंधित व्यक्तीस आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देण्यात आली नसेल व त्यानंतर मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याने आपला अहवाल डमंड्याकडे सादर केला नसेल त्या-शिवाय, अशा कोणत्याही व्यक्तीस पदावरून काढून टाकता येणार नाही.

(२) ऐजाबा व्यक्तीस, सरपंचाच्या, उप-सरपंचाच्या किंवा सदस्याच्या पदावरून काढून टाकण्यात आले असेल त्याबाबतीत, ती व्यक्ती, पंचायतीच्या सदस्यांच्या राहिलेल्या पदावधीमध्ये, सरपंच, उप-सरपंच किंवा सदस्यां म्हणून पुन्हा नामनिर्देशित होण्यास पात्र ठरणार नाही.

५९. असमर्थता, मृत्यू, राजीनामा, अनर्हता, रजेशिवाय अनुपस्थिती यामुळे किंवा पदावरून रिकामी पदे काढून टाकल्यामुळे किंवा अन्यथा, सरपंच किंवा उप-सरपंच किंवा इतर सदस्य यांचे कोणतेही पद भरणे. रिकामे होईल तर, असे रिकामे पद, दुसऱ्या सरपंचाचे, किंवा उप-सरपंचाचे किंवा सदस्याचे नामनिर्देशन करून भरण्यात येईल; व अशी व्यक्ती, जिच्या जागी तिचे नामनिर्देशन करण्यात आले असेल त्या व्यक्तीने असे पद रिकामे झाले नसते तर जितक्या मुदतीपर्यंत पद धारण केले असते तितक्याच मुदतीपर्यंत, सरपंच, उप-सरपंच किंवा सदस्य म्हणून पद धारण करील.

रिकाम्या ६०. (१) पंचायतीमध्ये कोणतेही पद रिकामे असेल त्या मुदतीत, पदावर असलेल्या सदस्यांस पदामुळे कोणतेही पद रिकामे न झाल्याप्रमाणे, कार्य करता येईल.

पंचायतीच्या

कामकाजास (२) सदस्याचे कोणतेही पद रिकामे असेल तरी किंवा पंचायतीच्या रचनेत कोणताही दोष बाध न येणे. असला तरी, पंचायतीस, कामकाज करण्याची शक्ती असेल; व जिला असे कामकाज करण्याचा हक्क नव्हता अशी एखादी व्यक्ती कामकाज चालू असताना उपस्थित राहिली होती किंवा तिने मतदान केले होते किंवा अन्यथा कामकाजात भाग घेतला होता असे त्यानंतर आढळून आले असले तरी, पंचायतीचे असे कामकाज वैध असेल.

(३) पंचायतीचे कोणतेही कृत्य किंवा कामकाज हे, त्या प्रकरणाच्या गुणवत्तेवर परिणाम न करणाऱ्या अशा कोणत्याही कृत्यातील किंवा कामकाजातील कोणत्याही दोषामुळे किंवा अनियमिततेमुळे किंवा कोणत्याही सदस्यावर कोणतीही नोटीस बजावण्यातील कोणत्याही अनियमिततेमुळे किंवा केवळ अनौपचारिकतेमुळे अवैध ठरत असल्याचे समजण्यात येणार नाही.

कसुरीसाठी ६१. (१) या अधिनियमानुसार किंवा तदन्वये पंचायतीस प्रदान केलेल्या शक्तींचे तिने अतिक्रमण पंचायतीचे केले आहे किंवा उक्त शक्तींचा तिने गैरवापर केला आहे किंवा तिच्यावर लादण्यात आलेली कर्तव्ये किंवा विसर्जन किंवा सोपवण्यात आलेली कामे पार पाडण्यास ती अक्षम आहे किंवा कर्तव्ये व कामे पार पाडण्यात सातत्याने अधिक्रमण ती कसूर करीत आहे किंवा मंडळाने दिलेल्या आदेशाचे पालन करण्यात कसूर करीत आहे असे मंडळाचे मत होईल तर, मंडळास, पंचायतीस स्पष्टीकरण देण्याची संधी दिल्यानंतर, शासकीय राजपत्रातील आदेशाद्वारे—

(एक) अशा पंचायतीचे विसर्जन करता येईल, किंवा

(दोन) आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा मुदतीपर्यंत अशा पंचायतीचे अधिक्रमण करता येईल.

(२) पंचायतीचे अशा रीतीने विसर्जन किंवा अधिक्रमण करण्यात येईल तेव्हा, त्याचे पुढीलप्रमाणे परिणाम होतील—

(अ) विसर्जनाच्या बाबतीत, पंचायतीचे सर्व सदस्य विसर्जनाच्या आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा तारखेपासून व अधिक्रमणाच्या बाबतीत, अधिक्रमणाच्या आदेशाच्या तारखेपासून असे सदस्य म्हणून आपले पद सोडतील.

(ब) अशा विसर्जनाच्या किंवा अधिक्रमणाच्या मुदतीमध्ये पंचायतीच्या सर्व शक्तींचा, त्याबाबतीत मंडळाकडून वेळोवेळी नित्युक्त करण्यात येईल अशा व्यक्तीकडून किंवा व्यक्तीकडून वापर करण्यात येईल व पंचायतीची कर्तव्ये पार पाडण्यात येतील;

(क) पंचायतीमध्ये निहित असलेली सर्व मालमत्ता, विसर्जनाच्या किंवा अधिक्रमणाच्या मुदतीमध्ये राज्य शासनाकडे निहित होईल व राज्य शासनाच्या वतीने ती मंडळाकडून तारण करण्यात येईल.

प्रकरण दहा

पंचायतीची कामे, वित्त व्यवस्था व नियंत्रण.

पंचायतीची ६२. कलम २०, खंड (ब), (क), (ड) व (इ) खालील आपली सर्व किंवा कोणतीही कर्तव्ये. कर्तव्ये मंडळाने पंचायतीकडे सोपविलेली असतील त्याबाबतीत, पंचायत, मंडळाचे नियंत्रण, निर्देशन व अधीक्षण यांस अधीन राहून,—

(अ) मंडळाकडून वरण्यात आलेली व परिरक्षणासाठी पंचायतीकडे सुपूर्द करण्यात आलेली कोणत्याही सुधारणाविषयक बांधकामांची, परिरक्षणविषयक व दुरुस्तीविषयक कामे हाती घेईल;

323

- महाराष्ट्र शासन राजपत्र, ऑक्टोबर १८, १९७३/अश्विन २६, शके १८९५ ९५७
- (ब) मंडळाने पंचायतीकडे सुपुर्द, केलेल्या सुधारणाविषयक कामांच्या परिरक्षणाच्या संबंधातील सेवाआकार वसूल करील;
- (क) पंचायतीच्या अधिकारितेतील सरकारी जमिनीच्या भोगवटादारांकडून नुकसानभरपाई वसूल करील;
- (ड) सुधारणाविषयक कामांना झालेल्या कोणत्याही नुकसानीबद्दल मंडळास तांबडतोब कळवील;
- (ई) ज्या गोष्टी करण्यासाठी मंडळ पंचायतीस वेळोवेळी फर्माविल अशा इतर सर्व गोष्टी करील.

परंतु, खंड (ब) अन्वये वसूल करावयाच्या सेवा आकाराचा दर, मंडळाकडून निश्चित करण्यात येईल व खंड (क) अन्वये वसूल करावयाच्या भरपाईचा दर, राज्य शासनाकडून निश्चित करण्यात येईल.

६३. (१) संबंधित स्थानिक प्राधिकरणाचे नियमन करणाऱ्या कोणत्याही विधीमध्ये काहीही स्थानिक अंतर्भूत असले तरी, कोणत्याही गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात अधिकारिता असणारी महानगरपालिका, प्राधिकरणांनी नगरपालिका किंवा इतर कोणतेही स्थानिक प्राधिकरण हे, ज्याप्रमाणे ते आपल्या अधिकारितेतील विवक्षित इतर क्षेत्रात पाणीपुरवठा व जलनिस्सारण आणि मेहतरकाम, स्वच्छता, दिवाबत्ती व इतर सेवा सेवांची तरतूद याची तरतूद करते त्याचप्रमाणे ते उक्त क्षेत्रात उक्त सेवांची तरतूद करील; तसेच कोणत्याही करणे व कर, गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्राच्या बाबतीत मंडळाकडून याबाबतीत विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा फी व आकाराच्या वसुली-अतिरिक्त सेवांचीही तरतूद करील.
- (२) ज्या ठिकाणी पंचायत असेल तेथे, अशा रीतीने तरतूद करण्यात आलेल्या सेवांसाठी कर, फी व आकार देण्यासाठी पात्र असणाऱ्या भोगवटादारांकडून व इतर व्यक्तींकडून, ते वसूल करण्याकरिता व देय असलेली रक्कम संबंधित स्थानिक प्राधिकरणास वेळोवेळी देण्याची व्यवस्था करण्यासाठी, पंचायत ही स्थानिक प्राधिकरणास जबाबदार असेल.

६४. (१) मंडळास, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ, पंचायतीच्या वापरासाठी कोणतीही मालमत्ता मंडळाकडून माग ती जगम किंवा स्थावर मालमत्ता असो, मंडळाकडून विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा शर्तीवर अभिहस्तांकित व अटीवर पंचायतीकडे अभिहस्तांकित करता येईल किंवा सोपविता येईल. ज्या प्रयोजनार्थ अशी केलेल्या किंवा मालमत्ता अभिहस्तांकित किंवा सोपविण्यात आली असेल केवळ त्याच प्रयोजनार्थ अशा मालमत्तेचा मंडळाकडे वापर करणे हे पंचायतीचे कर्तव्य असेल.
- (२) मंडळाच्या मान्यतेने, पंचायतीस, कलम २८, खंड (फ) मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे सामाईक मालमत्तेचा प्रयोजनार्थ गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रातील कोणत्याही खुल्या जागेचा वापर करता येईल.

६५. पंचायत, कलम ३०, पोट-कलम (१) अन्वये मंडळाने दिलेल्या निदेशापैकी कोणत्याही कलम ३० निदेशाचे उल्लंघन करून, आपल्या अधिकारितेत कोणत्याही नवीन इमारतीची उभारणी करण्यात (१) खालील आलेली नाही याबद्दल खात्री करून घेईल. अशा रीतीने कोणत्याही नवीन इमारतीची उभारणी करण्यात निदेशाचा भंग आली असेल तर, पंचायत त्याबाबत मंडळास तांबडतोब कळवील.

६६. कलम ३१ अन्वये कोणतीही इमारत पाडून टाकण्याचे कामी पंचायत, मंडळास सहाय्य इमारती पाडून टाकण्यासाठी मंडळास सहाय्य करील.

६७. (१) या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ, सरपंच हा, पंचायतीच्या वतीने, कोणत्याही व्यक्ती करार वरोबर कोणताही करार करून तो कार्यान्वित करण्यास सक्षम असेल.
- परंतु, कोणताही करार, तशा अर्थाचा ठराव संमत करून पंचायतीने विनिर्देशपूर्वक प्राधिकृत केल्याशिवाय, करण्यात येणार नाही; तसेच ज्यामध्ये रूपाये १,००० पेक्षा अधिक खर्च अंतर्भूत असेल असा कोणताही करार मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याच्या पूर्वमंजूरीशिवाय, करण्यात येणार नाही.
- (२) प्रत्येक करार, विहित करण्यात येईल अशा रीतीने व नमुन्यात करण्यात येईल.

सेवा ६८. (१) या अधिनियमान्वये जी वसूल करण्यासाठी पंचायतीस प्राधिकृत करण्यात आले आहे, अशी कोणतीही नुकसानभरपाई, सेवा आकार, कर, फी किंवा इतर रक्कम देय होईल तेव्हा पंचायत, कमीत कमी विलंबाने ते देण्यासाठी जबाबदार असलेल्या व्यक्तीस, तिने देणे असलेल्या रकमेसंबंधीचे बिल देण्याची व्यवस्था करील व त्यामध्ये, मागणीचा तपशील व ज्या तारखेस किंवा तारखेपूर्वी रक्कम देण्यात आली पाहिजे ती तारीख निदिष्ट करील.

(२) जर कोणतीही व्यक्ती, निनिदिष्ट तारखेस किंवा तारखेपूर्वी, देय रक्कम देण्यात कसूर करील तर, पंचायत विहित नमुन्यातील मागणिविषयक लेख, कसूरदारावर बजावण्याची व्यवस्था करील.

(३) पोट-कलम (१) खालील प्रत्येक बिल आणि पोट-कलम (२) खालील मागणिविषयक प्रत्येक लेख हा पुढील रीतीने पंचायतीचा सदस्य, अधिकारी किंवा कर्मचारी याजकडून सादर करण्यात व बजावण्यात येईल:—

(अ) बिल किंवा लेख ज्या व्यक्तीस उद्देशून असेल त्या व्यक्तीस उक्त बिल किंवा लेख देऊन किंवा देऊ करून, किंवा

(ब) जर अशी व्यक्ती आढळत नसेल तर, त्या व्यक्तीच्या शेवटच्या माहित असलेल्या राहण्याच्या ठिकाणी, जर पंचायतीच्या हद्दीमध्ये असेल तर, बिल किंवा लेख देऊन किंवा तिच्या कुटुंबातील कोणत्याही वयस्क पुरुष व्यक्तीस किंवा नोकरांस बिल किंवा लेख देऊन किंवा देऊ करून; किंवा

(क) जर अशी व्यक्ती पंचायतीच्या हद्दीत राहत नसेल आणि इतर ठिकाणाचा तिचा पत्ता सरपंचास किंवा उक्त बिल किंवा लेख काढण्याबद्दल निदेश देणाऱ्या इतर व्यक्तीस माहित असेल तेव्हा, उक्त पत्ता असलेल्या पाकिटातून नोंदणीडाकद्वारा, अशा व्यक्तीकडे उक्त बिल किंवा लेख अग्रेषित करून; किंवा

(ड) उपरोक्त कोणतेही उपाय शक्य नसतील तेव्हा निदान दोन पंचासमक्ष, बिल किंवा लेख ज्या इमारतीशी किंवा जमिनीशी संबंधित असेल तिच्या कोणत्याही ठळक ठिकाणी, बिल किंवा लेख चिकटवून;

(४) जी बद्दल मागणी लेख बजावण्यात आला असेल ती रक्कम लेख बजावण्यात आल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या आत देण्यात आली नाही तर, पंचायतीस जपती आणून आणि विहित रीतीने कसूरदाराच्या जंगम मालमत्तेची विक्री करून अशी रक्कम वसूल करता येईल;

(५) जर पंचायत वर निदिष्ट केल्याप्रमाणे देय रक्कम वसूल करण्यास असमर्थ असेल तर, तिला देय थकबाकीचे विवरण मंडळास देऊन उक्त रकमेच्या वसुलीसाठी मंडळास विनंती करता येईल आणि मंडळ, जमीन महसूलाची थकबाकी असल्याप्रमाणे, ती रक्कम वसूल करण्यासाठी त्या व्यक्तीविरुद्ध कार्यवाही करील;

(६) या कलमान्वये पंचायतीने वसूल केलेल्या कोणत्याही रकमेबाबत, त्या व्यक्तीस, विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात आणि अशा रीतीने, लेखी पावती देण्यात येईल.

निधी. ६९. (१) प्रत्येक पंचायतीसाठी एक निधी असेल व त्यास पंचायत निधी म्हणून संबोधण्यात येईल.

(२) पंचायत निधीमध्ये पुढील रकमा देण्यात किंवा ठेवण्यात येतील:—

- (अ) कलम ६२, खंड (ब) खाली वसूल करण्यात आलेल्या सेवा आकाराची रक्कम;
- (ब) कलम ६२, खंड (क) अन्वये वसूल करण्यात आलेली भरपाईची रक्कम;
- (क) एखाद्या स्थानिक प्राधिकरणास देय असलेले कोणतेही कर, फी किंवा आकार यांची कलम ६३ खाली करण्यात आलेली वसुलीची रक्कम;
- (ड) मंडळाकडून मिळालेल्या सर्व रकमा;
- (इ) अनुदान, देणगी व अंशदान म्हणून किंवा अन्यरीतीने, इतर साधनांद्वारे, पंचायतीस मिळालेला सर्व पैसा.

७०. या अधिनियमान्वये उपबंधास अधीन राहून व त्या पंचायत निधी हा, विहित

७१. (१) पंचायतीस, म रीत्या पार पाडण्यासाठी आवश्यक तून त्यांचे वेतन व भत्ते देता कोणत्याही कर्मचाऱ्यास दंड का बदलफ करता येईल:

परंतु, कर्मचाऱ्यास आपले कोणताही आदेश देणार नाही.

(२) पंचायतीने दिलेल्या अ विध्यात आल्याच्या तारखेपासून करता येईल आणि कार्यकारी

परंतु, पंचायतीच्या कर्मचाऱ्या अशा कोणत्याही अपिलाचा नि

७२. (१) पंचायत, दरवर्षा अशा तारखेस किंवा तारखेपूर्वी

(अ) पंचायत द्विधीतील मिळणाऱ्या अंदाजित रकमा

(ब) आस्थापनेसाठी व

(२) असे विवरण मिळाल्या बद्दल किंवा उक्त कामांपैकी कोण करण्याबद्दल निदेश देईल:

परंतु, मंडळ असे विवरण मि मान्यता देण्यात किंवा कोणत्याही निदेश देण्यात कसूर करील तर समजण्यात येईल.

(३) सरपंच विहित करण्यात ध्वस्था करील, तो पंचायतीचा अहवाल पंचायतीपुढे मान्यतेसाठी दे बाषिक विवरणपत्र विहित करण्या येईल अशा नमुन्यात, मंडळाकडे

७३. मंडळास,—

(अ) पंचायतीच्या कोणत्या कब्जात किंवा नियंत्रणाधीन अ अशा पंचायतीने पुरविणे आवश्यक विण्याची; आणि

७०. या अधिनियमाच्या उपबंधानुसार पंचायतीस मिळालेल्या सर्व रकमांचा या अधिनियमाच्या पंचायत उपबंधास अधीन राहून व त्याच्या प्रयोजनार्थ, विनियोग करण्यात येईल आणि अशा सर्व रकमा निधीचा पंचायत निधी हा, विहित करण्यात येईल अशा अभिरक्षेत ठेवण्यात येईल. विनियोग.

७१. (१) पंचायतीस, मंडळाच्या अनुमतीने, या अधिनियमाखालील आपली कर्तव्ये यथोचित-कर्मचाऱ्यांची रीत्या पार पाडण्यासाठी आवश्यक असतील असे कर्मचारी नियुक्त करता येतील व पंचायत निधी-नियुक्ती. तून त्यांचे वेतन व भत्ते देता येतील. पंचायतीस, वेळोवेळी, लेखी आदेशाद्वारे, तिने नियुक्त केलेल्या कोणत्याही कर्मचाऱ्यास दंड करता येईल, त्यास निलंबित करता येईल, काढून टाकता येईल किंवा बढतर्फे करता येईल :

परंतु, कर्मचाऱ्यास आपले म्हणणे मानण्याची वाजवी संधी देण्यात आल्याशिवाय, पंचायत असा कोणताही आदेश देणार नाही.

(२) पंचायतीने दिलेल्या अशा कोणत्याही आदेशाविरुद्ध, अशा कर्मचाऱ्यास तो आदेश कळविण्यात आल्याच्या तारखेपासून एक महिन्यांच्या आत, मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याकडे अपील सादर करता येईल आणि कार्यकारी अधिकाऱ्याचा त्यावरील निर्णय अंतीम असेल :

परंतु, पंचायतीच्या कर्मचाऱ्यास आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देण्यात आल्याशिवाय, अशा कोणत्याही अपिलाचा निर्णय करण्यात येणार नाही.

७२. (१) पंचायत, दरवर्षी, पुढील गोष्टींचे विवरण तयार करून, ते विहित करण्यात येईल अर्थसंकल्प अशा तारखेस किंवा तारखेपूर्वी आणि अशा नमुन्यात, मंडळाकडे सादर करील :— व लेखे.

(अ) पंचायत द्विधीतील प्रारंभीची शिल्लक आणि निकट नंतरच्या वर्षासाठी पंचायतीस मिळणाऱ्या अंदाजित रकमा ;

(ब) आस्थापनेसाठी व तिची कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी योजिलेला खर्च.

(२) असे विवरण मिळाल्याच्या तारखेपासून दोन महिन्यांच्या आत, मंडळ त्यास मान्यता देईल किंवा उक्त कामापूर्वी कोणत्याही कामावरील नियोजित खर्च वाढविण्याबद्दल किंवा तो कमी करण्याबद्दल निदेश देईल :

परंतु, मंडळ असे निर्णय मिळाल्याच्या तारखेपासून दोन महिन्यांच्या आत, अशा विवरणास मान्यता देण्यात किंवा कोणत्याही कामावरील खर्च वाढविण्याबद्दल किंवा तो कमी करण्याबद्दल निदेश देण्यात कसूर करील तर मंडळाने, उक्त विवरणास यथोचितरीत्या मान्यता दिली असल्याचे समजण्यात येईल.

(३) सरपंच विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात पंचायतीचे लेखे ठेवील किंवा ठेवण्याची व्यवस्था करील. तो पंचायतीचा प्रशासन विषयक वार्षिक अहवाल तयार करील आणि लेखे व अहवाल पंचायतीपुढे मान्यतेसाठी ठेवील. मान्य करण्यात आलेल्या वार्षिक अहवालासह अशा लेखाचे वार्षिक विवरणपत्र विहित करण्यात येईल अशा तारखेस किंवा तारखेपूर्वी आणि विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात, मंडळाकडे पाठविण्यात येईल.

७३. मंडळास,—

(अ) पंचायतीच्या कोणत्याही कामकाजाचे प्रतिवृत्त किंवा त्यातील उतारा पंचायतीच्या कक्षात किंवा नियंत्रणाधीन असलेले कोणतेही पुस्तक किंवा दस्तऐवज आणि मंडळाच्या मते अशा पंचायतीने पुरविणे आवश्यक असेल असे कोणतेही विवरणपत्र, लेखा किंवा अहवाल मागविण्याची ; आणि

भाग आठ—८२

कामकाजाचे प्रतिवृत्त इत्यादी मागविण्याची शक्ती.

(ब) (एक) जी कोणतीही गोष्ट अशी पंचायत करण्याच्या बेतात असेल किंवा तिच्याकडून करण्यात येत असेल अशा कोणत्याही गोष्टीबद्दल कोणताही आक्षेप असल्याचे मंडळास दिसून आल्यास त्या आक्षेपावर किंवा,

(दोन) मंडळास पुरविणे शक्य असेल आणि पंचायतीने विवक्षित गोष्ट करणे आवश्यक आहे असे मंडळास दिसून येईल अशा कोणत्याही माहितीचा ;

विचार करण्यास आणि अशा गोष्टी करण्यापासून (पंचायत) परावृत्त झाली नाही याबद्दलची किंवा अशा गोष्टी का केल्या नाहीत याबद्दलची कारणे नमूद करणारे लेखी उत्तर बाजवी मुदतीच्या आत मंडळाकडे देण्यास, पंचायतीस भाग पाडण्याची शक्ती असेल.

मुख्य कार्यकारी अधिकार्याची किंवा कोणत्याही अधिकार्याची पंचायतीच्या कार्यालयाचे निरीक्षण करण्याची शक्ती

७४. मुख्य कार्यकारी अधिकार्यास किंवा याबाबत त्याने लेखी प्राधिकृत केलेल्या इतर कोणत्याही अधिकार्यास, सर्व बाजवी वेळी, कोणत्याही पंचायतीच्या कार्यालयात प्रवेश करता येईल आणि तेथील कोणतेही अभिलेख, नोंदवहा किंवा इतर दस्तऐवज यांचे निरीक्षण करता येईल. आणि पंचायत मुख्य कार्यकारी अधिकार्याने किंवा यथास्थिती, अशा अधिकार्यान केलेल्या निरीक्षण टिप्पण्यांचे, कोणत्याही असल्यास, पालन करील.

निरीक्षण करण्याची आणि तांत्रिक मार्गदर्शन करण्याची प्राधिकृत अधिकार्यांची किंवा व्यक्तींची शक्ती.

७५. पंचायतीने हाती घेतलेल्या कोणत्याही कामाचे कार्यक्षम आणि काटकसरी परिरक्षण करण्याच्या प्रयोजनासाठी मंडळाने सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशाद्वारे प्राधिकृत केलेल्या अधिकार्यास किंवा व्यक्तीस त्या प्रयोजनासाठी पंचायतीस तांत्रिक मार्गदर्शन किंवा सहाय्य देणे आवश्यक वाटेल तर, अशा रीतीने प्राधिकृत केलेल्या अधिकार्यास किंवा व्यक्तीस नियत कालाने अशा कामांचे निरीक्षण करता येईल आणि अशा कामासंबंधी तिला आवश्यक वाटेल असे मार्गदर्शन, सहाय्य किंवा सल्ला देता येईल ; आणि निरीक्षणात त्याच्या निदर्शनास आलेल्या कोणत्याही नियमबाह्य गोष्टी आणि त्यांच्या सुधारणेसाठी त्यांच्या सूचना दर्शविणारा निरीक्षणवरील एक अहवाल, तो, मुख्य कार्यकारी अधिकार्यामार्फत, सरपंचाकडे पाठविले.

पंचायतीच्या लेख्यांची लेखापरीक्षा.

७६. (१) पंचायतीच्या लेख्यांची लेखापरीक्षा राज्य शासनास योग्य वाटेल अशा रीतीने त्याच्याकडून पार पाडण्यात येईल आणि लेखापरीक्षा पूर्ण झाल्यापासून दोन महिन्यांच्या आत लेखापरीक्षा टिप्पणीची एक प्रत मंडळाकडे आणि पंचायतीकडे अग्रेषित करण्यात येईल.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेली लेखापरीक्षा टिप्पणी मिळाल्यानंतर पंचायत एक तर लेखापरीक्षा टिप्पणीत दाखवून देण्यात आले असतील असे कोणतेही दोष किंवा नियमबाह्य गोष्टी यांच्या बाबतीत उपाययोजना करील आणि अशा रीतीने ती करण्यात आल्याबद्दलची सूचना तीन महिन्यांच्या आत मंडळाकडे पाठविले किंवा उक्त कालावधीच्या आत अशा दोषासंबंधी किंवा नियमबाह्य गोष्टीसंबंधी ती देऊ इच्छित असेल असे आणखी कोणतेही स्पष्टीकरण मंडळास देईल.

(३) अशी सूचना किंवा स्पष्टीकरण मिळाल्यावर, मंडळास लेखापरीक्षा टिप्पणीत चर्चितलेल्या सर्व किंवा कोणत्याही बाबीसंबंधात,—

(अ) पंचायतीने दिलेल्या सूचनेचा किंवा स्पष्टीकरणाचा स्वीकार करता येईल आणि आक्षेप काढून टाकावा अशी राज्य शासनाकडे शिफारस करता येईल ;

(ब) नंतरच्या लेखापरीक्षेच्या वेळी किंवा कोणत्याही अगोदरच्या तारखेस त्या बाबीची पुनर्तपासणी करण्यात यावी अशी सूचना करता येईल ; किंवा

पासू पोटा- अहव अग्रेषि करण्य नियम आणि असल्य गोष्टी प्यात- (५) आणखी अवैध त्यासाट मुळे आ होती प आि कल्य बाब (६) कोणत्याही फेरबदल जित्हा न्य असा अधि आणि पति आदश अ ७७. आली आ किंवा कर तरतूद क असा निवे परंतु १० टक्क्य देता येईल भाग अ

(क) लेखापरीक्षा टिप्पणीत दाखवून देण्यात आलेले दोष किंवा नियमबाह्य गोष्टी किंवा त्यापैकी कोणतेही दोष किंवा नियमबाह्य गोष्टी दूर करण्यात आलेल्या नाहीत किंवा त्यावर उपाययोजना करण्यात आलेली नाही असे धरून चालता येईल.

(४) मंडळ, पोट-कलम (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेली सूचना किंवा स्पष्टीकरण त्याला मिळाल्यापासून एक महिन्यांच्या आत किंवा पंचायत अशा सूचना किंवा स्पष्टीकरण देण्यास चुकले त्याप्रसंगी, उक्त पोट-कलम (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेला तीन महिन्यांचा कालावधी समाप्त झाल्यावर, आपल्या निर्णयासंबंधीचा अहवाल राज्य शासनाकडे पाठविल आणि अशा अहवालाची एक प्रत लेखापरीक्षकाकडे व पंचायतीकडे अर्पित करील. कोणतेही दोष किंवा नियमबाह्य गोष्टी दूर केलेल्या नाहीत किंवा त्यावर उपाययोजना करण्यात आलेली नाही असे मंडळ धरून चालत असेल तर, मंडळ, त्यांच्या मते दोष किंवा नियमबाह्य गोष्टी नियमात बसविता येऊ शकतील किंवा कसे आणि तसे नियमात बसविता येत असल्यास कोणत्या रीतीने आणि नियमात बसविता येत नसल्यास ते क्षमापित करता येतील किंवा काय आणि तसे क्षमापित करता येत असल्यास कोणत्या प्राधिकाराने या गोष्टी अहवालात नमूद करील. मंडळ त्या दोषांशी किंवा नियमबाह्य गोष्टींशी संबंधित असतील अशा रकमांवर त्यांच्या मते, यात यापुढे उपबध्दित केल्याप्रमाणे, अधिभार लादण्यात यावा किंवा त्या भारित करण्यात याव्यात किंवा काय हेही नमूद करील.

(५) राज्य शासनास, मंडळाच्या अहवालावर विचार केल्यानंतर आणि त्यास आवश्यक वाटेल अशी आणखी चौकशी केल्यानंतर, विधिविरोधी दिसून येईल अशी कोणतीही बाब नामंजूर करता येईल आणि अवैध रक्कम देणाऱ्या किंवा रक्कम देण्यास प्राधिकृत करणाऱ्या व्यक्तीवर अधिभार लादता येईल आणि त्यासाठी जबाबदार असणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीवर त्या व्यक्तीच्या अक्षम्य हयगयीमुळे किंवा गैरवर्तणुकीमुळे आलेल्या तूटीची किंवा झालेल्या तोट्याची रक्कम किंवा त्या व्यक्तीने जी हिशेबात घेणे आवश्यक होती परंतु तिने ती घेतली नसेल अशी मिळालेली कोणतीही रक्कम भारित करता येईल ;

आणि—

(अ) ज्या व्यक्तीवर अधिभार किंवा भार लादण्यात आला असेल ती व्यक्ती सदस्य असल्यास, कलम ७९, पोट-कलम (२) आणि (३) मध्ये विहित केलेल्या रीतीने तिच्याविरुद्ध कार्यवाही करण्याबाबत मंडळास निदेश देता येईल ; आणि

(ब) ज्या व्यक्तीवर अधिभार किंवा भार लादण्यात आला असेल ती व्यक्ती सदस्य नसेल; तर तिच्याकडून स्पष्टीकरण घेतल्यावर अधिभार किंवा भार लादण्यात आलेली रक्कम अशा व्यक्तीने पंचायतीस दिली पाहिजे असा, लेखी आदेशाद्वारे निदेश, देता येईल. आणि एक महिन्यांच्या आत अशा रीतीने रक्कम देण्यात आली नाही तर, राज्य शासन ती, जमीन महसुलाची थकबाकी असल्याप्रमाणे वसूल करून ती पंचायत निधीत जमा करील.

(६) या कलमाखालील अधिभार किंवा भार लादण्याच्या आदेशामुळे बाधा पोहोचलेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, राज्य शासनाचा निर्णय तिला मिळाल्यापासून एक महिन्यांच्या आत अशा आदेशात फेरबदल करण्यासाठी किंवा तो रद्द करण्यासाठी बहूमंडईत शहर दिवाणी न्यायालयाकडे आणि इतर ठिकाणी जिल्हा न्यायालयाकडे अर्ज करता येईल ; आणि आवश्यक वाटेल असा पुरावा घेतल्यानंतर त्या न्यायालयास असा अधिभार किंवा भार कायम करता येईल, त्यात फेरबदल करता येईल किंवा त्याची सूट देता येईल आणि परिस्थितीनुरूप त्यास योग्य वाटेल अशा दावाखर्चासंबंधी आदेश देता येईल. न्यायालयाने दिलेला आदेश अंतिम असेल.

७७. (१) निकडीच्या प्रसंगी जे पार पाडण्यास किंवा करण्यास पंचायतीस शक्ती प्रदान करण्यात निकडीच्या खाली आहे आणि जनतेच्या आरोग्यासाठी किंवा सुरक्षिततेसाठी त्यांच्या मते जे ताबडतोब पार पाडणे किंवा करणे आवश्यक असेल असे कोणतेही काम पार पाडण्याची किंवा कोणतेही कृत्य करण्याची मंडळास पार पाडणे तरतूद करता येईल आणि काम पार पाडण्याचा किंवा कृत्य करण्याचा खर्च पंचायतीने ताबडतोब द्यावा असा निदेश देता येईल :

परंतु, मंडळास, प्रत्यक्ष खर्चाची रक्कम किंवा निकटपूर्वीच्या वर्षातील पंचायतीच्या वार्षिक उत्पन्नाच्या १० टक्क्यापेक्षा अधिक नसेल इतकी रक्कम, यापैकी जी कमी असेल ती रक्कम देण्यास पंचायतीस निदेश देता येईल.

(२) अशा रीतीने खर्च देण्यात आला नाही तर मंडळास जिच्या ताब्यात पंचायत निधी देवण्यात आला असेल त्या व्यक्तीने तिच्या ताब्यातील अशा निधीच्या शिलकीमधून असा खर्च किंवा त्यातील शक्य असेल तितका खर्च घावा असा निदेश देता येईल आणि अशी व्यक्ती अशा निदेशाचे पालन करील. अशा आदेशास अनुसरून करण्यात आलेल्या कोणत्याही प्रदानामुळे, अशा रीतीने देण्यात आलेल्या रकमेसंबंधातील पंचायती अत असलेल्या सर्व दायित्वातून अशा व्यक्तीची पुरेशा प्रमाणात मुक्तता होईल.

मंडळाने दिलेल्या अनुदेशांचे पंचायतीने पालन करणे.

७८. पंचायत, या अधिनियमाखालील आपली कर्तव्ये आणि कामे पार पाडताना, मंडळ वेळोवेळी देईल अशा कोणत्याही अनुदेशांचे पालन करील.

हानी, अपव्यय किंवा दुष्प्रयोग यासंबंधातील सदस्यांचे दायित्व.

७९. (१) पंचायतीच्या ज्या कोणत्याही पैशाची किंवा इतर मालमत्तेची हानी, अपव्यय किंवा दुष्प्रयोग झाला असेल व त्यात पंचायतीचा एखादा सदस्य पक्षकार असेल किंवा अशा सदस्याच्या गैरवर्तणुकीमुळे किंवा सदस्य म्हणून असलेल्या त्याच्या कर्तव्यात त्याने अक्षम्य ह्यगय केल्यामुळे अशी हानी अपव्यय किंवा दुष्प्रयोग झाला असेल तर पंचायतीचा असा प्रत्येक सदस्य, अशा हानीबद्दल, अपव्ययाबद्दल किंवा दुष्प्रयोगाबद्दल व्यतीशः जबाबदार असेल.

(२) संबंधित सदस्यास, तद्विरुद्ध कारण दर्शविण्याची वाजवी संधि दिल्यानंतर, पंचायतीच्या कोणत्याही पैशाची किंवा इतर मालमत्तेची हानी, अपव्यय किंवा दुष्प्रयोग हा, त्याच्या गैरवर्तणुकीचा किंवा अक्षम्य ह्यगयीचा प्रत्यक्ष परिणाम आहे अशी मंडळाची खात्री होईल तर मंडळ, अशा हानीची, अपव्ययाची किंवा दुष्प्रयोगाची प्रतिपत्ति करण्यासाठी आवश्यक असेल अशी रक्कम नियत तारखेपूर्वी अशा सदस्याने पंचायतीस द्यावी असा लेखी आदेशाद्वारे त्यास निदेश देईल.

(३) अशा रीतीने रक्कम देण्यात आली नाही तर ती ज्येष्ठ महसुलाची थकबाकी असल्याप्रमाणे वसूल करण्यात येईल आणि वसूल होईल तेव्हा, मंडळ, ती पंचायत निधीत जमा करील.

(४) मंडळाच्या या कलमाखालील निर्णयामुळे बाधा पोहोचलेल्या कोणत्याही व्यक्तीस आपले गाव्ह्याण दूर करण्यासाठी तत्सम मुदतीत कलम ७६, पोट-कलम (६) मध्ये उपबंधित केल्याप्रमाणे न्यायालयाकडे अर्ज करता येईल आणि न्यायालय त्या कलमाखाली जो आदेश देऊ शकते असा कोणताही आदेश त्यास देता येईल.

अधि- नियमांच्या प्रयोजनांसाठी प्रवेश करणे.

८०. पंचायतीने याबाबतीत प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीने, पंचायतीस प्रदान करण्यात आलेल्या शक्तींचा वापर करण्याच्या किंवा तिच्यावर लादण्यात आलेली कर्तव्ये पार पाडण्याच्या प्रयोजनांसाठी आणि या अधिनियमाद्वारे किंवा तदन्वये प्राधिकृत केलेली आवश्यक अशी कामे पार पाडण्याच्या प्रयोजनांसाठी गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रातील कोणत्याही इमारतीत किंवा जमिनीवर प्रवेश करणे विधिग्राह्य असेल.

प्रकरण अकरा

संकीर्ण

मंडळाच्या दस्तऐवजांचे अधिप्रमाणन.

८१. मंडळाच्या सर्व अनुशा, आदेश, निर्णय, नोटिसा आणि इतर दस्तऐवज, मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याच्या किंवा मंडळ याबाबतीत प्राधिकृत करील अशा इतर अधिकाऱ्यांच्या किंवा अधिकाऱ्यांच्या सहीने मंडळासाठी आणि त्याच्या वतीने अधिप्रमाणित करण्यात येतील.

विवरण इत्यादी पुरविणे.

८२. मंडळ, त्याचे कामकाज चालविणे, त्याच्या प्रभारातील मालमत्ता, निधी आणि काचे यासंबंधीची किंवा कोणतेही नियोजित काम किंवा योजना यासंबंधीची, राज्य शासन वेळोवेळी फर्माविले अशी विवरणे, आकडेवारी, अहवाल, लेखे आणि इतर माहिती राज्य शासनास पुरवील.

त आला
असेल
आदेशास
पंचायती

८३. मंडळाने या बाबतीत प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीने, कोणतीही चौकशी करणे, प्रवेश निरीक्षण करणे, जनगणना करणे, मोजमाप घेणे, मूल्यनिर्धारण करणे किंवा सर्वेक्षण करणे किंवा करण्याची या अधिनियमाद्वारे किंवा तदन्वये प्राधिकृत करण्यात आले असेल किंवा या अधिनियमाच्या किंवा शक्ती त्याअन्वये दिलेली कोणतीही नोटीस, नियम, विनियम किंवा आदेश यांच्या प्रयोजनार्थ किंवा त्यास अनुसरून जे पार पाडणे आवश्यक असेल असे कोणतेही काम पार पाडणे यासाठी, सहायक किंवा कामगार यांच्यासह किंवा त्यांच्याशिवाय, या अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रातील कोणत्याही इमारतीत किंवा जमिनीवर प्रवेश करणे वैध असेल.

वेळोवेळी

८४. मंडळास, सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशाद्वारे,—

निरीक्षण
करण्याची
शक्ती.

(अ) या अधिनियमाचे उपबंध ज्यास लागू होतील अशा गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रातील कोणत्याही इमारतीतील किंवा जमिनीतील कोणतेही जलनिःसारण, शौचकूप, मूती, मलकुडी, नळ, मलप्रणाल किंवा जलमार्ग यांचे निरीक्षण करण्यास आणि स्वेच्छानिर्णयाने यथास्थिती, जलनिःसारण, शौचकूप, मूती, मलकुडी, नळ, मलप्रणाल किंवा जलमार्ग यांमधील कोणताही उपद्रव थांबविण्याच्या किंवा तो दूर करण्याच्या प्रयोजनासाठी जमीन खोदून घेण्यास ;

(ब) गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रातील चालू बांधकामांचे निरीक्षण करण्यास, जमीन समपातळीवर आणण्यास किंवा कोणतेही मीटर हलविण्यास, त्याची चाचणी घेण्यास, ते तपासण्यास, त्याच्या जागी दुसरे बसविण्यास किंवा मीटरचे वाचन करण्यास, कोणत्याही व्यक्तीस प्राधिकृत करता येईल.

अशा निरीक्षणांनंतर आणि उपद्रव कोणताही असल्यास, तो थांबविण्यासाठी किंवा तो दूर करण्यासाठी आवश्यक ती कारवाई केल्यानंतर खोदण्यात आलेली जमीन आणि खोदण्यात आलेली इतर बांधकामे ही, यथास्थिती भरण्यात येतील, पूर्ववत करण्यात येतील किंवा चांगल्या स्थितीत आणण्यात येतील.

अपेक्ष्य
दस्याच्या
शी हानी
व्यावहूल

कोणत्याही
वा अक्षम्य
ाची किंवा
पंचायतीस

त्याप्रमाणे

८५. (१) मंडळाने या बाबतीत प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, या अधिनियमाद्वारे किंवा ज्या जमिनी-तदन्वये प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही कामापासून शंभर मीटरच्या आतील कोणत्याही जमिनीवर तसे वरकाम चालू कोणतेही माती, बारीक खडी, दगड किंवा इतर सामग्री ठेवण्याच्या किंवा अशा कामाच्या ठिकाणी- जाण्याच्या असेल तिला प्रयोजनासाठी किंवा ती कामे पार पाडण्याशी संबंधित असतील अशा इतर कोणत्याही प्रयोजनांसाठी, सहायक लागून किंवा कामगार यांच्यासह किंवा त्यांच्याशिवाय प्रवेश करता येईल.

तिस आपले
हेल्याप्रमाणे
कते असा

(२) अशा रीतीने प्राधिकृत करण्यात आलेली व्यक्ती, पोट-कलम (१) अन्वये कोणत्याही जमिनीवर प्रवेश प्रवेश करण्यापूर्वी, त्याचे प्रयोजन नमूद करील आणि भोगवटादाराने किंवा मालकाने कुंपण घालण्याची करण्याची भागणी केल्यास, अशा प्रयोजनासाठी आवश्यक असेल इतक्या जमिनीला तो कुंपण घालील.

करण्यात
गडण्याच्या
कामे पार
जमिनीवर

(३) अशा रीतीने प्राधिकृत करण्यात आलेली व्यक्ती, या कलमाद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या कोणत्याही शक्तीचा वापर करताना शक्यतो कमी हानि पोहोचवील आणि अशा कोणत्याही हानीबद्दल मग ती कायम स्वरूपाची किंवा तात्पुरती असो, अशा जमिनीच्या मालकास किंवा भोगवटादाराला किंवा त्या दोघांस मंडळाकडून भरपाई देण्यात येईल.

८६. मंडळाने या बाबतीत लेखी प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीने कोणत्याही जागी प्रवेश इमारतीत प्रवेश करणे.

कारी अधि-
धकाच्या

(अ) अशा रीतीने प्रवेश करण्यासाठी कोणताही दरवाजा, द्वार किंवा इतर अडवण उघडणे तिला आवश्यक वाटत असेल तर, आणि

आणि कामे
ही फर्माविल

(ब) मालक किंवा भोगवटादार अनुपस्थित असेल किंवा उपस्थित असून असा दरवाजा, द्वार किंवा अडवण उघडण्यास नकार देईल तर

तिने असा दरवाजा, द्वार किंवा अडवण उघडणे किंवा उघडण्यास लावणे हे विधिसंमत असेल.

दिवसा
प्रवेश करणे.

८७. वाजवी वेळान्यतिरिक्त आणि सूर्योदय ते सूर्यास्त या मधील वेळेन्यतिरिक्त, या अधिनियमाखाली किंवा तदन्वये प्राधिकृत केलेला प्रवेश करता येणार नाही.

भोगवटादार
किंवा मालक
यांची सर्व-
साधारणपणे
संमती
मिळविणे.

८८. या अधिनियमात उल्लेखित केले असेल त्या व्यतिरिक्त, भोगवटादाराच्या किंवा भोगवटादार नसल्यास, तिच्या मालकाच्या संमतिशिवाय, कोणत्याही इमारतीत किंवा जमिनीवर प्रवेश करणे येणार नाही आणि उक्त भोगवटादारास किंवा यथास्थिती, मालकास अशा रीतीने प्रवेश करण्याचा उद्देश असल्याबद्दलची जोबीस तासांपेक्षा कमी नसेल अशी लेखी नोटीस दिल्या शिवाय, अशा रीतीने प्रवेश करता येणार नाही :

परंतु, निरीक्षण करावयाची जागा ही, गुरांचा गोठा, शींचकूप, मुली किंवा एखादे चालू बांधकाम असेल तर अशा कोणत्याही नोटीशीची आवश्यकता असणार नाही.

गलिच्छ वस्ती
सुधार
क्षेत्रामधून
दुर्गंधीजन्नक
किंवा घातक
धंदे
हलविण्याची
शक्ती.

८९. मंडळास, लेखी आदेशाद्वारे, गलिच्छ वस्ती सुधार क्षेत्रात कोणताही दुर्गंधीजनक किंवा घातक धंदा चालविणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीस त्या आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा मुदतीच्या आत, त्या क्षेत्रामधून तो धंदा हलविण्याचा निदेश देता येईल :

परंतु, धंदा चालविणाऱ्या व्यक्तीस, आदेश का काढण्यात येऊ नये या संबंधीचे कारण दर्शविण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज, या कलमाखालील कोणताही आदेश काढण्यात येणार नाही.

न्यायाधिकरण

९०. महाराष्ट्र गलिच्छ वस्ती (सुधारणा, निर्मूलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१ याचे कलम २, खंड (एक) अन्वये प्रस्थापित करण्यात आलेले न्यायाधिकरण हे, या अधिनियमाखालील अपिलांच्या सुनावणीच्या आणि न्यायाधिकरणाची इतर कामे पार पाडण्याच्या प्रयोजनांसाठीही न्यायाधिकरण असेल आणि तदनुसार, त्या अधिनियमाच्या कलम ४५ चे उल्लेख (तदन्वये करण्यात आलेल्या कोणत्याही धिनियमांसह, आणि त्या अधिनियमाखालील न्यायाधिकरणाशी संबंधित असलेले इतर उल्लेख हे) (परिस्थितीनुसार आवश्यक असतील) असे त्यातील फेरबदल, कोणतेही असल्यास, त्यांसह), या अधिनियमाच्या प्रयोजनाकरिता, अशा न्यायाधिकरणास आणि अशा न्यायाधिकरणाच्या बाबतीतही लागू होतील.

अपिले

९१. (१) या अधिनियमात अन्यथा स्पष्टपणे उल्लेखित केले असेल त्या व्यतिरिक्त, मंडळाकडून काढण्यात अथवा देण्यात आलेल्या कोणत्याही नोटीशीमुळे, आदेशामुळे अथवा निदेशामुळे कोणत्याही व्यक्तीस बाधा पोहोचली असेल तर तिला, अशी नोटीस, आदेश अथवा निदेश काढण्यात आल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या मुदतीत, न्यायाधिकरणाकडे अपील करता येईल.

(२) या अधिनियमाखालील प्रत्येक अपील, लेखी विनंतीअर्जाद्वारे करण्यात येईल आणि ज्या विरुद्ध अपील करण्यात आले असेल अशा नोटीशांची, आदेशांची अथवा निदेशांची एक प्रत त्यासोबत जोडण्यात येईल.

(३) अपील दाखल केल्यावर, नोटीस, आदेश अथवा निदेश याच्या अंमलबजावणी संबंधीचे सर्व कामकाज आणि त्याच्या कोणत्याही उल्लेखनासंबंधीचे सर्व खटले, अपिलाच्या निर्णयापर्यंत, आस्थायित ठेवण्यात येतील ; अपिलामध्ये उक्त नोटीस, आदेश किंवा निदेश रद्द ठरविण्यात येईल तर, उक्त नोटीस आदेश किंवा निदेश याचा भंग हा अपराध म्हणून समजण्यात येणार नाही.

(४) अपीलकर्त्याचे म्हणणे ऐकल्याशिवाय अथवा त्याला आपले म्हणणे व्यक्तीशः अथवा त्याच्या विधि-व्यवसायीकरत्री मांडण्याची वाजवी संधी दिल्याशिवाय, या कलमान्वये कोणत्याही अपिलाचा निर्णय करण्यात येणार नाही.

(५) अपिलावरील न्यायाधिकरणाचा निर्णय अंतिम असेल आणि त्याविरुद्ध कोणत्याही न्यायालयात हरकत घेता येणार नाही.

१२. (१) या अधिनियमान्वये काढण्यात अथवा देण्यात आलेल्या कोणत्याही नोटिशीचे, शास्ति. आदेशाचे अथवा निदेशाचे पालन करण्यास जो कोणी कसूर करील त्यास, दोषी ठरल्यानंतर, तीन महिन्यांपर्यंत वाढविता येईल इतक्या कारावासाची अथवा एक हजार रुपयांपर्यंत वाढविता येईल इतक्या दंडाची शिक्षा अथवा या दोन्ही शिक्षा देण्यात येतील.

(२) कलम ३० अथवा त्या कलमाचे पोट-कलम (४) अन्वये लादलेल्या कोणत्याही अटीचे किंवा शर्तीचे उल्लंघन करून, जो कोणी कोणतेही काम सुरू करील किंवा सुरू करतील त्यास, दोषसिद्धीनंतर सहा महिन्यांपर्यंत वाढविता येईल इतक्या कारावासाची आणि एक हजार रुपयांपर्यंत वाढविता येईल इतक्या दंडाची शिक्षा किंवा या दोन्ही शिक्षा होतील.

(३) या अधिनियमाद्वारे किंवा तदन्वये ज्या कोणत्याही व्यक्तीस, कोणत्याही इमारतीत किंवा जमिनीवर प्रवेश करण्यास प्राधिकृत करण्यात आले असेल त्या व्यक्तीस प्रवेश करण्यास जो कोणी अडथळा निर्माण करील किंवा असा प्रवेश केल्यानंतर अशा व्यक्तीस उपद्रव देईल किंवा असा अडथळा करण्यास किंवा उपद्रव देण्यास प्रोत्साहन किंवा चिथावणी किंवा अपप्रेरणा देईल त्यास, दोषसिद्धीनंतर, तीन महिन्यांपर्यंत वाढविता येईल इतक्या कारावासाची शिक्षा आणि एक हजार रुपयांपर्यंत वाढविता येईल इतक्या दंडाची शिक्षा होईल.

(४) या अधिनियमान्वये अपराध करणारी व्यक्ती कंपनी असेल, तर असा अपराध घडण्याच्या वेळी कंपनीचे कामकाज चालविण्यासाठी ज्या व्यक्तीकडे कंपनीचा प्रभार असेल व अशा कारभाराबद्दल जी व्यक्ती कंपनीला जबाबदार असेल अशी प्रत्येक व्यक्ती, तसेच कंपनी ही, अपराधाबद्दल दोषी असल्याचे मानण्यात येईल व त्यानुसार तिच्याविरुद्ध कार्यवाही केली जाण्यास व शिक्षेस ती पात्र ठरेल :

परंतु, असा कोणताही अपराध हा, आपल्या माहितीशिवाय झालेला आहे किंवा असा अपराध घडू नये म्हणून आपण सर्व वाजवी दक्षता घेतली होती असे कोणतीही व्यक्ती सिद्ध करील तर, या पोट-कलमातील कोणत्याही मजकुरामुळे, अशी कोणतीही व्यक्ती या अधिनियमात तरतूद केलेल्या कोणत्याही शिक्षेस पात्र ठरणार नाही.

(५) पोट-कलम (४) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, या अधिनियमाखालील अपराध एखाद्या कंपनीने केला आहे आणि असा अपराध हा, कंपनीचा कोणताही संचालक किंवा व्यवस्थापक, सचिव किंवा इतर अधिकारी यांच्या संमतीने किंवा त्याने कानाडोळा केल्याने झाला आहे किंवा असा अपराध हा त्याने दुर्लक्ष केल्यामुळे झाला आहे असे सिद्ध करण्यात येईल तर, असा संचालक, व्यवस्थापक, सचिव किंवा इतर अधिकारीसुद्धा, उपरोक्त अपराधाबद्दल दोषी असल्याचे मानण्यात येईल आणि त्यानुसार त्यांच्याविरुद्ध कार्यवाही केली जाण्यास आणि शिक्षेस ते पात्र ठरतील.

स्पष्टीकरण :—या कलमाच्या प्रयोजनासाठी,—

- (अ) "कंपनी" म्हणजे, निगम निकाय आणि त्यामध्ये भागीदारी संस्था किंवा व्यक्तींची इतर संघटना यांचा समावेश होईल ;
- (ब) भागीदारी संस्थेच्या संबंधात, "संचालक" म्हणजे, भागीदारी संस्थेतील भागीदार.

१३. प्रथम वर्ग दंडाधिकारी किंवा इलाखा शहर दंडाधिकारी यांच्या न्यायालयापेक्षा कमी दर्जाचे न्यायालयांची कोणतेही न्यायालय या अधिनियमाखालील शिक्षापात्र अपराधाची न्याय चौकशी करणार नाही. अधिकारिता.

१४. कोणतेही न्यायालय, सर्वसाधारण अथवा विशेष आदेशाद्वारे, मंडळाकडून प्राधिकृत करण्यात खटला आलेल्या मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याकडून अथवा इतर कोणत्याही अधिकाऱ्याकडून तक्रार करण्यात चालवण्या-आल्याखेरीज, अथवा त्याच्याकडून माहिती मिळाल्याखेरीज, या अधिनियमान्वये शिक्षापात्र असलेल्या कृतिता कोणत्याही अपराधाची दखल घेणार नाही. प्राधिकार.

अपराधांचे प्रशमन.

१५. (१) मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याला अथवा मंडळाकडून सर्वसाधारण अथवा विशेष आदेशाद्वारे प्राधिकृत करण्यात आलेल्या इतर कोणत्याही अधिकाऱ्याला कार्यवाही दाखल होण्यापूर्वी, तसेच त्यानंतरही या अधिनियमान्वये शिक्षापत्र असलेल्या कोणत्याही अपराधांचे प्रशमन करता येईल.
- (२) जेव्हा एखाद्या अपराधाचे प्रशमन करण्यात येईल तेव्हा, अपराधी, कैदेत असल्यास, मुक्त करण्यात येईल; आणि प्रशमन करण्यात आलेल्या अपराधाबद्दल त्याच्यावर आणखी कार्यवाही करण्यात येणार नाही.

मंडळाचे आणि पंचायतीचे सदस्य, अधिकारी आणि कर्मचारी लोकसेवक असणे.

१६. या अधिनियमाच्या कोणत्याही उपबंधांत अनुसरून कृती करणारे अथवा कृती करीत असल्यास अभिप्रेत असलेले मंडळाचे अथवा कोणत्याही पंचायतीचे सर्व सदस्य, अधिकारी अथवा कर्मचारी हे भारतीय दंड संहितेच्या कलम २१ च्या अर्थानुसार, लोकसेवक असल्याचे समजण्यात येईल.

सद्भावपूर्वक केलेल्या कृतीचे संरक्षण.

१७. या अधिनियमान्वये अथवा त्याअन्वये देण्यात आलेल्या कोणत्याही नोटीशीअन्वये, नियमान्वये, कृतीबद्दल, मंडळाच्या अथवा कोणत्याही पंचायतीच्या कोणत्याही सदस्याविरुद्ध, अधिकाऱ्याविरुद्ध अथवा कर्मचाऱ्याविरुद्ध अथवा शासनाविरुद्ध अथवा कोणत्याही पर्यायजीविविरुद्ध कोणताही दावा, खटला अथवा इतर कायदेशीर कारवाई दाखल करता येणार नाही.

अधिकारिता रोध.

१८. या अधिनियमात अन्यथा स्पष्टपणे उपबंधित केले असेल ते खेरीज करून, या अधिनियमाद्वारे अथवा तदन्वये ज्या कोणत्याही बाबीसंबंधात निर्णय घेण्याची शक्ती मंडळाला अथवा न्यायाधिकरणाला प्रदान करण्यात आली असेल त्या बाबीसंबंधी कोणत्याही दिवाणी न्यायालयाला अधिकारिता असणार नाही; आणि या अधिनियमाद्वारे अथवा तदन्वये प्रदान केलेल्या कोणत्याही शक्तीस अथवा लादलेल्या कोणत्याही कर्तव्यास अनुसरून करण्यात आलेल्या अथवा करावयाच्या कोणत्याही कृतीसंबंधी कोणत्याही न्यायालयाकडून अथवा इतर प्राधिकरणाकडून कोणतीही निषेधाज्ञा देण्यात येणार नाही.

नियम करण्याची शक्ति.

१९. (१) या अधिनियमाखालील सर्व नियम करण्याच्या शक्तीचा, पूर्व प्रसिद्धीच्या शर्तीस अधीन राहून, शासकीय राजपत्रात अधिसूचना प्रसिद्ध करून राज्य शासनास वापर करता येईल.

(२) या अधिनियमात अन्यत्र अंतर्भूत असलेल्या नियम करण्याच्या कोणत्याही शक्तीला हानी न पोचवता राज्य शासनाला, या अधिनियमाची प्रयोजने सर्वसाधारणरीत्या पार पाडण्यासाठी, या अधिनियमाशी सुसंगत असे नियम करता येतील.

(३) या अधिनियमान्वये केलेला प्रत्येक नियम, तो केल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, एकाच अधिवेशनात किंवा लामोपाठच्या दोन अधिवेशनात एकूण तीस दिवसांची मुदत होईल इतक्या मुदतीकरिता राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल व ज्या अधिवेशनात तो अशा रीतीने ठेवण्यात आला असेल ते अधिवेशन किंवा त्याच्या लगत नंतरचे अधिवेशन समाप्त होण्यापूर्वी त्या नियमात कोणताही फेरफार करण्यात किंवा नियम करण्यात येऊ नये म्हणून दोन्ही सभागृहे संमत होतील व असा निर्णय शासकीय राजपत्रात अधिसूचित करतील तर, तो नियम अशा अधिसूचना प्रसिद्ध झाल्याच्या तारखेपासून, अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच परिणामक्षम राहिल किंवा यथास्थिती, मूळीच परिणामक्षम राहणार नाही; तथापि, अशा कोणत्याही फेरफारांमुळे किंवा विलोपनामुळे त्या नियमान्वये पूर्वी केलेल्या किंवा करण्याचे राहून गेलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या बंधलेस बाध येणार नाही.

भाग ४४
१००
उपबंधात
अथवा व
असे विनि
१०१
माना पूर्वे
वापरता
करता येई
१०२
दोन मध्ये
१०३
अथवा विनि
१०४
अधिकारावर
तसेच, या अ
असलेल्या इ
विधिग्राह्य हो
१०५
य
राज्य शासना
अशी कोणतीही

- (१) बृहन्मु
- (२) पुणे श
- (३) सीलाप
- (४) नागपूर
- (५) औरंगा

यांच्या हद्दीतीळ क्षेत्रे

१३३

१००. मंडळाला, वेळोवेळी, राज्य शासनाच्या पूर्वमंजूरीने, या अधिनियमाच्या कोणत्याही विनियम उपबंधाखालील विनियमाद्वारे विहित अथवा उपबंधित करावयाच्या किंवा करता येतील अशा सर्व करण्याची अथवा कोणत्याही बाबीसंबंधी या अधिनियमाशी व त्याअन्वये करण्यात आलेल्या नियमांशी सुसंगत शक्ती असे विनियम करता येतील.

१०१. राज्य शासनाला, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे (नियम करण्याच्या अथवा विनियम-प्रत्यायोजन माना पूर्वमंजूरी देण्याच्या शक्तीव्यतिरिक्त) या अधिनियमाद्वारे अथवा त्याअन्वये केलेल्या नियमान्वये करण्याची वापरता येईल अशा कोणत्याही शक्तीचे राज्य शासनाच्या कोणत्याही अधिकाऱ्याकडे प्रत्यायोजन शक्ती करता येईल.

१०२. महाराष्ट्र गलिच्छ वस्ती (सुधारणा, निर्मूलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१ यात अनुसूची सन १९७१चा दोन मध्ये उल्लेखिलेल्या मर्यादित व रीतीने, याद्वारे, सुधारणा करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र
अधिनियम
अठ्ठावीस
मधील
सुधारणा.

१०३. या अधिनियमचे उपबंध हे, त्यावेळी अंमलात असलेला इतर कोणताही अधिनियम, अध्यादेश इतर विधीच्या अथवा विनियम यांच्या शिवाय असतील व त्यामुळे त्याचे अल्पीकरण होणार नाही.

प्रयुक्तीस
रोध नसणे.

१०४. हा अधिनियम लागू असेल अशा कोणत्याही क्षेत्रातील कोणत्याही मालमत्ताविषयक मालमत्ता-अधिकारावर, या अधिनियमातील उपबंधाचा परिणाम होत असल्याचे समजण्यात येणार नाही; विषयक तसेच, या अधिनियमाद्वारे किंवा तदन्वये कोणत्याही सुखसोयीची तरतूद केल्यामुळे त्यावेळी अंमलात अधिकार असलेल्या इतर कोणत्याही विधिद्वारे किंवा तदन्वये जी अन्यथा विकायदेशीर आहे अशी गोष्ट इत्यादीवर विधिग्राह्य होत असल्याचे समजण्यात येणार नाही.

अधिनियमाचा
परिणाम
न होणे.

१०५. या अधिनियमाच्या उपबंधांची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास अडचणी दूर राज्य शासनाला, प्रसंगोपात्त, आदेशाद्वारे अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनास्तव आवश्यक वाटल करण, अशी कोणतीही गोष्ट, करता येईल.

अनुसूची एक

[कलम १ चे पोट-कलम (३) पहा]

- (१) बृहन्मुंबई महानगरपालिका;
- (२) पुणे शहर महानगरपालिका;
- (३) सोलापूर शहर महानगरपालिका;
- (४) नागपूर शहर महानगरपालिका;
- (५) औरंगाबाद नगरपालिका.

यांच्या हद्दीतील क्षेत्रे.

अंशुची दोन

(कलम १०२ पहा)

महाराष्ट्र गलिच्छ वस्ती (सुधारणा, निर्मूलन व पुनर्विकास) अधिनियम, १९७१ यात,—

“(१) कलम २ मध्ये,—

(अ) खंड (ग) नंतर पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

“(गअ) ‘गलिच्छ वस्ती’ म्हणजे, कलम ४, पोट-कलम (१) अन्वये, “सक्षम प्राधिकार्याकडून तशा प्रकारचे म्हणून घोषित करण्यात आलेले कोणतेही क्षेत्र ;”

(ब) खंड (आय) मध्ये, “न्यायाधिकरण” म्हणजे, “या मजकुरानंतर, राज्य शासनाला ज्याची रचना करण्याची शक्ती याद्वारे, प्रदान करण्यात आली असेल असे,” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल आणि “याचा समावेश असलेले न्यायाधिकरण;” या मजकुराऐवजी “याचे मिळून बनलेले न्यायाधिकरण;” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

(२) कलम ४ च्या पोट-कलम (१) ऐवजी पुढील पोट-कलम दाखल करण्यात येईल :—

“(१) (अ) कोणतेही क्षेत्र हे, अपुऱ्या सोयीमुळे किंवा कोणत्याही मूलभूत सोयी नसल्यामुळे किंवा अनारोग्यकारी, गलिच्छ स्वरूपाच्या दाटीमुळे किंवा अन्य कारणामुळे तशील किंवा त्यातजिकच्या जनतेच्या आरोग्यास, सुरक्षिततेस किंवा सुखसोयीस अपायकारक झाले आहे किंवा अपायकारक ठरण्याचा संभव आहे; किंवा

(ब) मानवी वस्तीसाठी वापरण्यात येणाऱ्या किंवा वापरण्याचा उद्देश असलेल्या, कोणत्याही क्षेत्रातील इमारती—

(एक) कोणत्याही प्रकारे, मानवी वस्तीसाठी अयोग्य आहेत; किंवा

(दोन) मोडकळीस आल्यामुळे, अतिगर्दी, अशा इमारतीची सदोष रचना व सदोष संकल्प-चित्र, रस्त्यांचा अरंदपणा किंवा सदोष रचना, खेळती हवा, प्रकाश किंवा स्वच्छताविषयक सोयी यांचा अभाव किंवा या गोष्टी कोणत्याही प्रकारे एकत्र आल्यामुळे, त्या क्षेत्रातील लोकांचे आरोग्य, सुरक्षितता किंवा सोय यांना हानिकारक आहेत;

अशी सक्षम प्राधिकरणांची खात्री होईल त्याबाबतीत त्या प्राधिकरणास शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, ते क्षेत्र गलिच्छ वस्ती क्षेत्र म्हणून जाहीर करता येईल. असा जाहीरनामा, विहित करण्यात येईल अशा इतर रीतीने (ज्यामुळे त्या क्षेत्रात जाहीरनाम्याची यथोचित प्रसिद्धी होईल अशा रीतीने) सुद्धा प्रसिद्ध करण्यात येईल.”

(३) विद्यमान कलम ५ यास, कलम ५-क असा नवीन क्रमांक देण्यात येईल आणि अशा रीतीने नवीन क्रमांक दिलेल्या कलम ५-क पूर्वी पुढील कलमे समाविष्ट करण्यात येतील:—

सुधार कामे “५. (१) सक्षम प्राधिकरणाची अशी खात्री झाली असेल की, कोणतेही गलिच्छ वस्तीचे क्षेत्र पार किंवा त्याचा कोणताही भाग, त्या क्षेत्रातील लोकांचे आरोग्य, सुरक्षितता किंवा सोय यास अपायकारक पाडण्याची होणार नाही अशा रीतीने, बाजवी खर्चाने, सुधारणा करता येण्याजोगा आहे, त्याबाबतीत, त्या प्राधि-सक्षम करणास त्याच्या मते आवश्यक असतील अशी सुधार कामे पार पाडण्याचा आपला उद्देश असल्याचे कळव-प्राधिकरणाची पारी नोटीस, त्या क्षेत्रातील किंवा त्याच्या कोणत्याही भागातील मालमत्तांच्या मालकांवर किंवा शक्ती. मालकांवर आणि प्रत्येक गहाणदारांवर, बजावता येईल आणि अशा नोटिशीच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या आत, त्यांच्या हरकती किंवा सूचना, कोणत्याही असल्यास, त्या सक्षम प्राधिकरणाकडे सादर करण्याबद्दल त्या प्रत्येकास अशा नोटिशीद्वारे फर्माविता येईल. अशा नोटिशीची एक प्रत, त्या क्षेत्राच्या भोगवटदारांच्या माहितीसाठी तसेच त्यांच्या हरकती किंवा सूचना, कोणत्याही असल्यास त्या सादर करण्याची संधी देखील त्यांना मिळावी म्हणून त्या क्षेत्रातील कोणत्याही ठळक जागी,

934

लावण्यात येईल. नोटीस अशा रीतीने लावल्यानंतर मालक, भोगवटादार आणि इतर सर्व संबंधित व्यक्ती यांना, त्या नोटीशीत नमूद केलेल्या बाबी यथोचितरीत्या कळविल्या असल्याचे समजण्यात येईल.

(२) मालक, भोगवटादार आणि इतर संबंधित व्यक्ती यांच्याकडून, उपरोक्त वेळेच्या आत मिळालेल्या हरकती व सूचना विचारात घेतल्यानंतर, सक्षम प्राधिकरणास, फेरफारांसह किंवा फेरफाराशिवाय, सुधार कामे पार पाडण्याचा निर्णय घेऊन त्यांचा प्रारंभ करता येईल किंवा विवक्षित मुदतीपर्यंत उक्त कामे पुढे ढकलता येतील किंवा अशी कामे हाती घेण्याचा उद्देश रद्द करता येईल.

५-अ. लगतपूर्ववर्ती कलमाच्या प्रयोजनार्थ, सुधार कामांमध्ये पुढील सर्व किंवा कोणत्याही सुधार कामे. गोष्टींचा समावेश होईल :—

(अ) पाण्याचे मुख्य नळ घालणे, मलप्रणाल (Sewers) व पावसाचे पाणी वाहून जाण्यासाठी गटारे बांधणे ;

(ब) मुल्या, शौचकप, सामुदायिक स्नानगृहे व पाण्याचे नळ यांची तरतूद करणे ;

(क) विद्यमान रस्ते, बोळ व वाटा रुंद करणे, त्यांचे नव्याने सीमारेखन करणे किंवा त्यांची फरसबंदी करणे व नवीन रस्ते, बोळ व वाटा बांधणे ;

(ड) सडकेवर दिवाबत्तीची व्यवस्था करणे ;

(इ) उद्यानविषयक कामे घेऊन, त्या क्षेत्रामध्ये भराव काम, समतलन व दृश्य आलेखन करणे ;

(फ) उपवने, खेळाची मैदाने, कल्याण केंद्रे व समाज केंद्रे, शाळा, दवाखाने, हंगाले, पोलीस ठाणी, अग्निशामक केंद्रे व ना नफा तत्त्वावर चालविण्यात येणाऱ्या इतर सोयी यासारख्या अनुत्पादक प्रयोजनार्थ, जमीन ठेवण्याच्या हेतूने उक्त क्षेत्राचा आंशिक विकास करणे ;

(ग) अडथळा निर्माण करणाऱ्या किंवा मोडकळीस आलेल्या इमारती किंवा त्यांचे भाग पाडून टाकणे ;

(ह) उक्त क्षेत्र, सुरक्षितता किंवा आरोग्य यास अपायकारक किंवा उपद्रवकारक असण्यास किंवा होण्यास प्रतिबंध करण्यासाठी सक्षम प्राधिकरणाच्या मते ज्या गोष्टीची तरतूद करण इष्ट असेल अशी इतर कोणतीही बाब.

५-ब. (१) सक्षम प्राधिकरण, कोणत्याही क्षेत्रात सुधार कामे हाती घेईल आणि त्यातील भोग-भोगवटा-वटादारांपैकी कोणत्याही भोगवटादाराने त्यांच्या जागा रिकाम्या करणे आवश्यक आहे असे त्याचे दारांना जागा मत होईल त्याबाबतीत ते त्यांना विनिर्दिष्ट तारखेपर्यंत किंवा तारखापर्यंत उक्त जागा रिकाम्या रिकाम्या करण्याबद्दल नोटीस देईल. व्यवहार्य असेल तथवर, ते अशा भोगवटादारांना इतर कोणत्याही क्षेत्रात करावयास पर्यायी जागा देऊ करील. जर कोणताही भोगवटादार विनिर्दिष्ट मुदतीच्या आत जागा रिकामी भाग पाड-करण्यात व त्याला देऊ करण्यात आलेल्या पर्यायी जागेत जाण्यास कसूर करील तर, त्याच्यासाठी प्याची सक्षम प्राधिकरणाची शक्ती.

(२) या अधिनियमात काहीही अंतर्भूत असले तरी, कोणताही भोगवटादार त्याची जागा रिकामी करणार नाही त्याबाबतीत, सक्षम प्राधिकरणास, जागा रिकामी करविण्यासाठी त्यास राजवरीत्या आवश्यक वाटेल अशा उपाययोजना व अशा बळाचा वापर करता किंवा करविता येईल.

(३) सक्षम प्राधिकरणास, पोट-कलम (२) अन्वये काढून टाकण्यात आलेल्या व्यक्तींना पूर्ण पंधरा दिवसांची नोटीस दिल्यानंतर आणि तिची एक प्रत उक्त क्षेत्रातील ठळक ठिकाणी लावल्यानंतर, त्या जागातील उर्वरित कोणतीही मालमत्ता काढून टाकता येईल किंवा ती काढून टाकण्याची व्यवस्था करता येईल किंवा जाहीर लिलावाद्वारे तिची विल्हेवाट लावता येईल.

[भाग आठ
प्राधिकार्या-
शासनाला
र समाविष्ट
यांचे मिळून
यामुळे किंवा
दानजिकच्या
क ठरण्याचा
कोणत्याही
दोष संकल्प-
च्छताविषयक
क्षेत्रातील
राजपत्रातील
जाहीरनामा,
चित्त प्रसिद्धी
आणि अशा
वस्तीचे क्षेत्र
अपायकारक
त्या प्राधि-
त्याचे कळव-
कावर किंवा
वेपासून तीस
धिकरणाकडे
प्रत, त्या
असल्यास
ठळक जागी.

(४) पोट-कलम (३) अन्वये मालसत्ता विकण्यात येईल त्याबाबतीत विक्रीपासून मिळालेले उत्पन्न हे विक्री खर्च वजा करून ते भिळण्याचा अधिकार असेल अशा व्यक्तीस किंवा व्यक्तींना देण्यात येईल ;

परंतु, शिल्लक रक्कम कोणत्या व्यक्तीस किंवा व्यक्तींना देण्यात यावी किंवा तिचे विभाजन करण्याच्या बाबतीत निर्णय करणे सक्षम प्राधिकरणास शक्य नसेल तर, ते, असा वाद सक्षम अधिकारिता असणाऱ्या दिवाणी न्यायालयाकडे पाठविले व उक्त न्यायालयाचा निर्णय अंतिम असेल.”;

(४) कलम ६, पोट-कलम (१) मधील “कलम ५” या मजकुराऐवजी “कलम ५-क” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(५) कलम ७ ऐवजी पुढील कलम दाखल करण्यात येईल :—

सुधारविषयक कामांच्या परिरक्षणाचा खर्च भोगवटादाराकडून वसूल करणे.

“७. कलम ५, ५-क आणि ६ यांच्या उपबंधांस अनुसरून, कोणत्याही गलिच्छ वस्तीच्या क्षेत्रात अथवा गलिच्छ वस्तीतील कोणत्याही इमारतीच्या अथवा इमारतीच्या संबंधात, सुधार कामे करण्यात आली असतील त्याबाबतीत, सक्षम प्राधिकरणाने, किंवा यथास्थिती, कोणत्याही स्थानिक प्राधिकरणाने, अशा सुधार कामांच्या परिरक्षणासाठी अथवा अशा कामांमुळे निर्माण झालेल्या सोयी अथवा सवलतीच्या उपभोगाच्या संबंधात केलेला खर्च, संबंधित वस्तीत अथवा इमारतीत राहणाऱ्या भोगवटादाराकडून सेवा खर्च म्हणून वसुली योग्य असेल, आणि देय रक्कम, विनिर्दिष्ट मुदतीत देण्यात आली नाही तर, ती संबंधित भोगवटादाराकडून जमीन महसुलाची म्हणून, वसुली योग्य असेल.”;

(६) कलम ८, पोट-कलम (५), खंड (अ) मधील “कलम ५” या मजकुराऐवजी “कलम ५-क” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(७) कलम १० नंतर पुढील कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—

सुधार कामे व इतर कामे सोपविण्याची सक्षम प्राधिकरणाची शक्ती.

“१०-अ. कोणत्याही गलिच्छ वस्तीत, सक्षम प्राधिकरणास, राज्य शासनाच्या पूर्व मान्यतेने आणि कबूल करण्यात येतील अशा अटीवर व शर्तीवर त्या प्रयोजनास्तव तिच्याकडून मान्यता देण्यात आलेल्या कोणत्याही अधिकरणाकडे पुढील गोष्टी सोपवता येतील :—

(अ) आपल्या स्वतःच्या देखरेखीखाली, कोणत्याही सुधारविषयक, निर्मूलनविषयक अथवा पुनर्विकासविषयक कामांचे कार्यान्वयन ;

(ब) आपल्या नियंत्रणाखालील अशा कोणत्याही कामांचे परिरक्षण किंवा दुरुस्ती ;

(क) प्राधिकरणाकडून वसुली योग्य असलेला व त्याला देय असलेला सेवा खर्च भोळा करण्याचे काम.”;

(८) कलम १४ यात,—

(अ) पोट-कलम (१) यातील “राज्य शासनास असे दिसून येईल की,” या मजकुरानंतर “कोणत्याही गलिच्छ वस्तीच्या अथवा अशा वस्तीतील कोणत्याही इमारतीच्या संबंधातील कोणत्याही सुधार कामांचे कार्यान्वयन करणे किंवा” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल ;

(ब) पोट-कलम (१) नंतर, पुढील पोट-कलम समाविष्ट करण्यात येईल आणि ते नेहमीच समाविष्ट करण्यात आल्याचे मानण्यात येईल :—

“(१अ) पोट-कलम (१) मध्ये उल्लेख केलेल्या कोणत्याही प्रयोजनासाठी करण्यात आलेले जमिनीचे संपादन हे सार्वजनिक प्रयोजनासाठी करण्यात आल्याचे मानण्यात येईल.”

(यथार्थ अनुवाद)

बा. म. कुठकर्णी,

भाषा संचालक, महाराष्ट्र राज्य.